СОВЕТ РОССИН СОЛОТО ЗАМ

СССР·50

Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-hээ гарана | № 296 (14010) | 1972 оной декабриин 17, воскресени | Сэн 2 мүнгэн

«БИДЭНЭЙ ТОГТООЖО БАЙҺАН, ТОГТООХОШЬЕ ФЕДЕРАЦИ НЭГЭДЭМЭЛ ДЕМОКРАТИЧЕСКА, СЭХЭ ЗАСАГ ЗАХИРААТАЙ СОВЕТ ГҮРЭН БОЛОЖО РОССИИ ЭЛДЭБ ҮНДЭҺЭ ЯҺАТАНАЙ ТОН БАТААР НЭГЭДЭХЭ ЭГЭЭН ҮНЭН ЗҮБ ЯБУУЛГА БАЙҺАНАА РОССИИ СОВЕТ РЕСПУБЛИКЫН ЖЭШЭЭ ДЭЭРЭ МҮНӨӨ БИДЭНДЭ ИЛАНГАЯА ЭЛИ ТОДООР ХАРУУЛНА»

В. Ульянов (Ленин)

ТҮРҮҮ ХҮНЭЙ ҮГЭ

АРТИСТНАРАЙ НАНГИН УЯЛГА

...тист! Эхэ оронойнгоо, ...зонойнгоо урда ехэ уял... байhанаа искусствын ...хүдэлмэрилэгшэ бүхэн hайн ...дэг ёhотой. Агуу СССР-эй ...байгуулагдаhаар 50 жэлэй ...угтажа байhан жабхалан... энэ үедэ артистын уялга, ...а, өөрынгөө багахан дүй ...эл тухай хөөрэхэ hанаа...

...театрта хүдэлмэрилжэ эхил... ...нилээд олохон жэл боло... Энэ үе соо ород, буряад ...ын театрнуудай сцена дээ... томошье, багашье олон ...нуудые наадааб. Эгээн ту... 1958 ондо Ленинград хо... Ленинградай гүрэнэй ...хүгжэм ба кинемэтогра... институт дүүргэжэ ерээд, ...де Вегын «Собака на се... гэhэн зүжэгтэ Теодорой ...наадаа hэм. Һүүлээрнь ...зовой «В поисках радо... гэжэ зүжэгтэ Геннадиин ...А. Чеховэй «Дядя Вани... — дядя Ваниин роль ...аб. Артистын замда оро...гhаа хойшо Буряадай... искусствын хүгжэлтэдэ ...гөө хубитые оруулха ...оролдооб. 1966 он хүрэ... буряад драмын театрта хү... зуураа гушаад рольнуу... гүйсэдхөөб. Ород, буряад ...наадаадын, классигуудай ...нуудта наадагдаа. Д. Ба...йн «Зүрхэнэй шарха» ...зүжэгтэ Морхойн роль, ...Шекспирэй «Хэдэр басага ...уулга» гэжэ зүжэгтэ— ...чио, А. Софроновой «То...», «Тогоошон басаган ...а гараба» гэhэн зүжэ...— Казанец болон бу...

...ист бүхэндэ өөрын ду... роль гэхэ юм гү, нэгэ ...дуратайгаар наадагда... ...ль байдаг. Би драматург Батожабайн зохёоhон ...нэй шарха» гэhэн зү... Морхойн роль тон дура... наададаг hэм. ...6—1969 онуудта Ле... ...хотодо аспирантурада ...Аспирантурын hүү...

...яар түрэл театртаа ерээб. Мүнөө зүжэгүүдые найруулан табинаб. Ц. Шагжинай «Тангариг», Монголой Арадай хубисхалай 50 жэлэй ойдо зорюулан, «Эдрээ» гэhэн зүжэгүүдые табяа hэм. Энэ пьесээ мүнөө зун Монголой Арадай Республикада айлшаар ошоходоо харуулhамнай, монгол харагшад ехэл хүндэтэйгөөр хүлеэн абаа hэн.

Тиихэдэ Алексей Арбузовай «Гурбан нүхэдэй хуби заяан» гэhэн зүжэг найруулан табижа, хүн зоной альга ташалганда хүртэhэндөө баяртайбди.

Театрай ажал тухай хөөрэхэдөө, мүнөө үеын пьесэнүүд тухай хэды үгэ хэлэхэ хэрэгтэй болоно хаш. Манай драматургнууд пьесэ ехэл үсөөн бэшэнэд. Мүнөө үеын хүниие али бүхы талаhаань гүнзэгыгөөр харуулhан, хурса зүрилдөөтэй зүжэгүүд хэрэгтэй. Һайн зүжэгтэ наадахадашье амар ха юм. СССР-эй байгуулагдаhаар 50 жэлэй ойдо зорюулан буряад драматургнуудаймнай зүжэг бэшээгүйнь ехэл харамтай.

Һүүлэй үедэ наадаhан рольнуудаймнай нэгэн Хоца Намсараевай мэдээжэ зүжэг «Тайшаагай ташуурта» Ринчин-Доржо Дымбыловэй роль юм. Энэ пьесэ 1945 ондо эгээн түрүүшынхеэ манай театр табяа бэлэй. Тэрэнhээ хойшо энэ пьесые манай театрта гурба дахин найруулан табяа юм.

Мүнөө үедэ театртаа режиссёроор хүдэлжэ байнаб. Найруулан табигшын ажал тухай хэлэхэдэ, иимэ байна. Ямар нэгэн зүжэг табихынгаа урда тээ режиссёр зүжэгэй үйлэ хаана, ямар сагта болоноб гэжэ зүжэгэй геройнуудай хоорондын харилсаа, шанар шэнжэ тон hайнаар, тодорхойгоор шэнжэлэн үзэхэ ёhотой ха юм. Би «Эдрээ» табихынгаа урда тээ монгол зоной байдалтай, монгол түүхэтэй hайнаар танилсаха гэжэ оролдоо hэм. Үгышье hаа, «Улаахан пулаадтай уляангирхамни» гэhэн зүжэг табихадаа, киргизүүдэй ажабайдалда хабаатай хамаг юумэ мэдэжэ абахые хүсөө hэм. Мүн Чингиз Айтматовай зохёолнуудые уншажа, тэдэнэйнь геройнуудтай танилсажа үзэhэмни, пьесэ табихадам, ехэ туhатай байгаа hэн.

Эрхүү хотоhоо hаяшаг ерээб. СССР-эй байгуулагдаhаар 50 жэлэй ойдо зорюулагдаhан СССР-эй арадуудай Зүүн Сибириин зоныг фестивалиин комиссиин гэшүүнээр хүдэлөөб. Энэ фестиваль дээрэ ехэл баяр баясхалантай ушар болоо. Манай театрта табигдаhан «Улаахан пулаадтай уляангирхамни» гэhэн зүжэг эрхим гэжэ сэгнэгдэн, бүхэсоюзна фестивальда табигдахаар зууршалагдаа. Энэ болбол манай артистнуудай ехэхэн амжалта болоно. Фестивальда хабаадаhан театрай коллективүүдые харахада, манай хүбүүд, басагад соо бэлигтэй зон олон, артистнууднай мэргэжэл шадабари ехэтэй гэжэ hанахаар байна.

Театрта хүдэлхынгөө хажуугаар соёлой институтда багшалнаб. 1969 оной намарhаа хойшо 20 хүнhөө бүридэhэн нэгэ бүлэг студентнэртэй хүдэлнэб. Яhала бэлигтэй залуушуул. Үнгэрэгшэ зун Рощиной «Валентина и Валентин» гэhэн зүжэг hурагшадни харуулжа, кафедра соогоо hайн гэжэ сэгнүүлээ hэн. Мүнөө студентнэр дипломно зүжэгтэ бэлдэжэ байнхай. А. Островскиин «Без вины виноватые» гэhэн зүжэг табиха юм.

Ажал ехэ даа. Һаяын түсэбүүд гэхэдэ, январь—март hарануудта үнгэргэгдэхэ СССР-эй арадуудай бүхэсоюзна фестивальда хабаадалсаха, мүн А. Островскиин түрэhөөр 150 жэлэй ойдо зорюулан тэрэнэй «Олзотой газар» гэhэн зүжэг табиха хүсэлтэйб.

Артист болбол үзэл суртаалай хүдэлмэрилэгшэ мүн. Арад зоной ажабайдал тон зүбөөр харуулха, шэнэ хүниие коммунис ёhоор хүмүүжүүлхэ нангин үүргэтэй. Хүнэй сэдьхэл хүдэлгэмэ, үнэншэмэ образуудые гаргаха ёhотой. Театрайнгаа сцена дээрэ буряад арадайнгаа ажабайдал зүбөөр харуулжа, Коммунис партиингаа түүхэтэ XXIV съездын шиидхэбэринүүдые ажалшадай бэелүүлхэ хэрэгтэ өөhэдынгөө хубитые бидэ оруулха ёhотойбди. Тиимэhээ улам эршэтэйгээр хүдэлэе!

С. БУДАЖАПОВ,
РСФСР-эй габьяата артист.

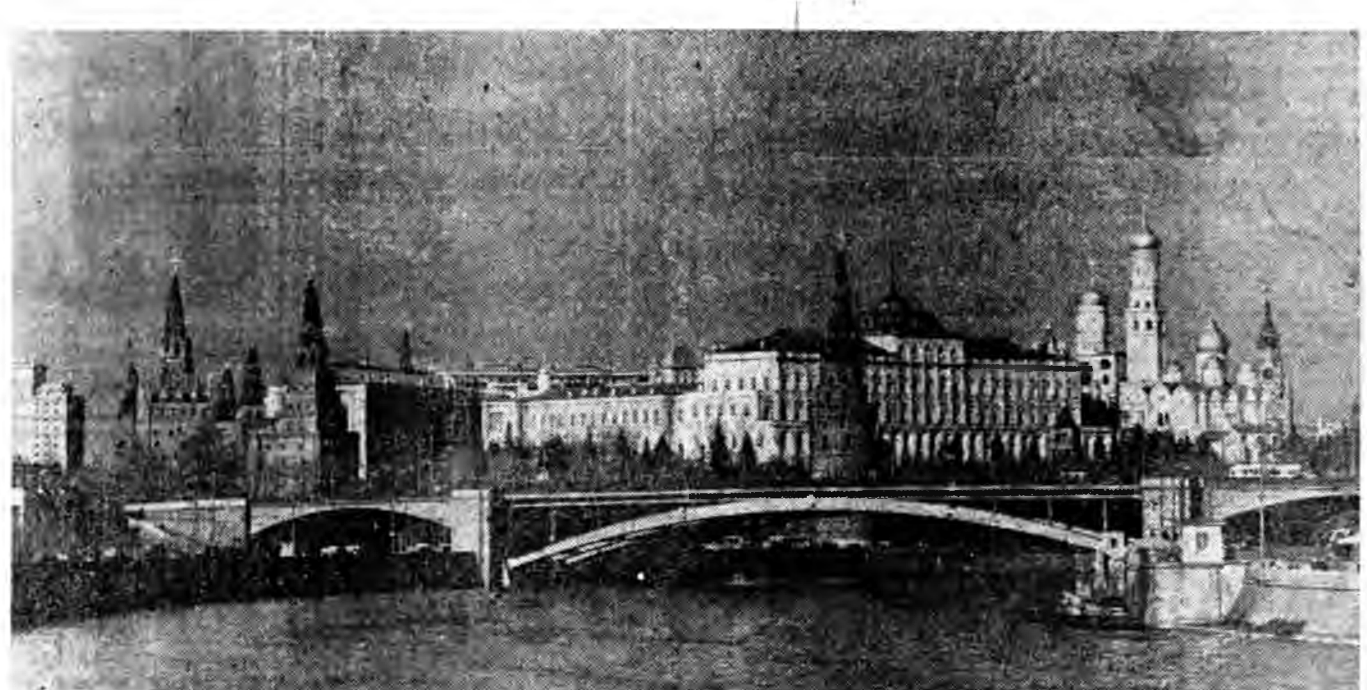

МОСКВА — СССР-эй ниислэл, РСФСР-эй ниислэл.
ТАСС-ай фотохроника.

Олон үндэhэ яhатантай Россин Федераци

М. СОЛОМЕНЦЕВ, РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ

СССР-эй байгуулагдаhаар 50 жэлэй ой коммунизм байгуулжа байгаа арадуудай бата хани барисаанай нягта нэгэдэлэй hайндэр боложо, Соведүүдэй ороной түүхэ бэшэгтэ орохо. Советскэ Союзай Коммунис парти энэ агуу ехэ хани нэгэдэлэй hүлдэ, пролетарска интернационализмын суртал бодолой бодото бэелэл болоно. Интернациональна гурим баримталан байгуулагдаhан энэ парти манай ороной бүхы нацинуудай, арад үндэhэтэдэй эрхим түлөөлэгшэдые өөртөө нэгэдхэнхэй. Коммунис парти Октябриин хубисхалай түрүүшын үдэрhөө арадуудай хоорондын хани барисаата харилсаа бэелүүлхэ, бэхижүүлхын тула эдэбхитэй, эршэ түгэс хүдэлмэри ябуулжа эхилhэн юм.

Тэгшэ эрхэтэ арадуудай Союзай уг удхые хазагайруулха hэдэлгэ гарган, бүхы Советскэ Союзые Росси гэжэ хилын саана нэрлэдэг ябадал үни болинхой. Социализмын бата хэрэм, совет арадуудай хани нэгэдэлэй гүрэн—СССР ехэ хүндэтэй, бүгэдэндэ мэдэгдэдэг болоо. Тэгшэ эрхэтэ республиканууд нэгэн—Россин Федераци агуу ехэ Советскэ Союзда хабаатай байhандаа, дэлхэй дээрэхи түрүүшын олон үндэhэ яhатантай социалис гүрэн байгуулха хэрэгтэ хубитаяа оруулдаг байhандаа омогорхоно. 1922 оной декабрьда ССР Союзые тогтоолго хадаа граждан дайнай үеэр суглаrhан дүй дүршэлэй, империалис добтолго зайсуулхын, арадай ажахы hэргээхын, гадаадынгаа хэрэгүүдые хамгаалхын тула хамтын хүсэлэлгэ гаргаhанай үндэhөөр тогтоогдоhон Россин Федерациин, Украинын, Белоруссиин, Закавказиин, федеративна республикануудай дүй дүршэлэй үрэ дүн болоhон юм.

Национальна асуудал шиидхэхэ гэhэн хүдэлмэришэн ангиин дура хүсэлынь пролетариадай диктатурын илахатай хамта гүрэн түрын, хуулита хүсэтэй болоо бэлэй. Совет таряашад ба интеллигенци хүдэлмэришэн ангиин хараа бодолые hайшаан дэмжэжэ, тэдэниие бодото дээрэнь бэелүүлхэ хэрэгтэ эдэбхитэйгээр туhалhан юм. Пролетарска интернационализм гүрэнэй политикын гол удха шэнжэнь болоhон.

Партиин ленинскэ национальна политика манай ороной арадуудай бүхы талаараа хурдан түргэн дэбжэхэ, хүгжэлтынь хэм хэмжээе адлидхаха, үргэхэ ябадал хангана. Энэ ушар союзна республика бүхэнэй бодото байдал дээрэhээ эли тодоор харагдана. Хизаарнууд, областьнуудhаа гадна. 16 автономито республикатай, табан автономито областьтой, 10 национальна округтой, олон үндэhэ яhатанhаа бүридэдэг Россин Федераци эндэ хэлэгдэhэнэй гэршэ жэшээ болоно. РСФСР-эй автономито республиканууд, хизаарнууд ба областьнууд дотор мүнөө сагай индустриин олон янзын hалбаринууд тогтоогдоо, түгэс оньhожоруулагдамал социалис хүдөө ажахы байгуулагдаа, соёл гэгээрэл hалбаран мандаа. Совет засагай жэлнүүдтэ Коми АССР-эй промышленна продукциин хэмжээн—247 дахин, Башкирай—518 дахин, Кабардино - Балкариин — 2700 дахин шахуу нэмээ. Гэхэтэй хамта РСФСР доторхи хүндэ индустриин бүтээдэг зүйлнүүд бүхы дээрээ 139 дахин нэмэhэн байна.

Россин Федерациин олохон автономито республиканууд бүхы Союз доторхи үйлэдбэриин хүгжэлтэдэ ехэ үүргэ дүүргэнэ. Жэшээлбэл, Татар ба Башкирта нефть гарган абадаг шухала районууд, химическэ индустриин томо түбүүд, Коми АССР-тэ модо болбосоруулдаг хүсэтэ промышленность тогтоогдоо. Карелиин ба Мариин АССР-нууд целлюлозо-саарhа ехээр үйлэдбэрилдэг республиканууд болонхой. Мордови бүтээн гаргадаг электроприборнуудаараа суурхана, Удмурти—ороной машина бүтээдэг түбүүдэй нэгэн гэлсүүлнэ. Капитализмын үедэ хосорхын туйлда хүрөөд байhан Холын хойто зүгэй арадуудай байдал үндэhөөрөө хубилаа.

«...Коммунис революци бэелүүлхэ гол хүсэн болохо ородой пролетариадай социалис үүргэнь асари ехэ байха» гэжэ Совет гүрэнэй үндэhэ hүури табигша В. И. Ленин Октябриин революциин урда тээ хэлэhэн юм. Манай орон дотор социалис шэнэдхэлгэнүүдые хэхэ хэрэгтэ ород арадай, тэрэнэй хүдэлмэришэн ангиин дүүргэдэг онсо гайхамшаг үүргые Россин Федерациин, бусад союзна республиканuудай бүхы нацинууд ба арад үндэhэтэд тэмдэглэнэ.

Социалис Росси материальна, соёл болбосоролой талаар угаа ехэ хүсэтэй юм. Республика дотор 28,5 мянган промышленна предприяти, 9 мянга шахуу совхоз, 14 мянга шахуу колхоз бии. Республикын ажахынуудта 56 миллион үлүүтэй хүдэлмэришэд, алба хаагшад ажаллана. Россин Федерациин мүнөөнэй промышленность революциин урда тээхи промышленностиин бүхэли жэл соо бүтээдэгhээ ехэ продукци мүнөө дүрбэн үдэрэй турша соо үйлэдбэрилнэ.

РСФСР-эй хүдэлмэришэд, таряашад болон интеллигенци оронойнгоо ниитэ амжалта хангалсаха уялгатайгаа мэдэрнэ бусад союзна республиканuудай арадуудай этигэл найдабариие шэн зоригто - ажалаараа харюулха гэжэ оролдоно.

Россин Федерациин туйлалтанууд СССР-эй бүхы арадуудай амжалтануудтайнь нягта холбоотой юм. Аха дүүгэй хани барисаан, социалис интернационализм, экономическа харилсаа холбоон СССР-эй бүхы союзна республиканuудай гайхамшаг амжалтануудые хангана. Манай парти нютаг нютагуудай үндэhэн зоной дундаhаа шадамар бэрхэ мэргэжэлтэдые бэлдэхэ асуудалда саг үргэлжэ анхарал хандуулдаг. Гэхэтэй хамта республиканууд, хизаарнууд ба областьнууд хоорондоо, нацинууд ба арад үндэhэтэд хоорондоо дүй дүршэлөө, кадрнуудаа мүнөө үргэнөөр абалсажа байдагынь хэзээ хэзээнэйхиhээ шухала болоо. Татарай нефтиин баялигуудые ашаглажа эхилхэ үеэр Азербайджанай нефтьшэдэн дүй дүршэл үндэhэ болгогдоhон юм. Шэнэ хизаарта нефть гарган абалгадань тэдэнэр туhалаа бэлэй. Нефтьтэй hудалнуудай бүри хойгуур, зүүгээр — Тюменьдэ олдоходонь, ороной Европын ба Азиин хубидахи хэдэ хэдэн нютагуудай мастернүүдай дүй дүршэл хамтадхагдан хэрэглэгдэхэ hэн. Тэрэшэлэн газ гарган абаха, нефтиин ба газай сорогонуудые табиха, электростанцинуудые, үнгэтэ, хара металлургиин предприятинуудые бариха үедэ баhал тиимэ онол арга хэрэглэгдээ. Бүхы совет хүнүүд Советскэ Союзаа бултанаймнай Эхэ орон гэжэ тоолодог. Манай ороной гражданин бүхэн, ямар наци гү, арад үндэhэтэндэ хамаатай байhанhаа, алишье республикада ажаhууhанhаа дулдыдангүй, — совет лэ хүн. Совет Социалис Республиканудай агуу ехэ Союзда хамаатай, совет гражданин байhандаа түбхын түрүүн омогорходог. СССР-эй бүхы нацинууд, арад үндэhэтэд хоорондоо дэмжэлсэн, дүй дүршэлөө арьбадхан, дайшалхы манлайгаа — Советскэ Союзай Коммунис партиие тойрожо, коммунизм байгуулагшадай интернациональна нэгэдэмэл арми болон нягтаар жагсанхай.

Совет арадай экономическа, соёлой дэбжэлтые улам түргэдхэхэ гэжэ юhэдэхи табан жэлэй түсэбөөр хараалагдана. Россин Федерациин экономикын үмэнэ хэдэ хэдэн шэнэ зорилгонуудые табяа.

Ниитын үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлгэ — КПСС-эй XXIV съездын табиhан шухала зорилго болоно. Түүхэй эдэй нөөсэнүүдые, байгаалиин баялигуудые ажахын эрьесэдэ үрэ түгэсөөр элсүүлхын, промышленна предприятинуудые зүбөөр хубааридан эмхидхэхэ ба хүдэлмэришэдэй хүсэ ашаг үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхын тула территориальна тааралдал тэнсүүриие бүри hайжаруулха шухала байна. Энээнhээ уламжалан, республикын түсэблэлгын зургаануудай үмэнэ горитой зорилгонууд табигдана. Экономическа хэдэ хэдэн ехэ районуудай ажахые тааруугаар хүгжөөхэ, тиигэhэнэй үндэhөөр ашагта малтамалнуудые олохо, тэдэниие ашаглалгын хэрэг нэгэдхэхэ шухала байна. Иимэрхүү томо нэгэдэлнүүд Курскын суранзата райондо, Баруун ба Зүүн Сибирьтэ, Алас-Дурнада бии болгогдожо байнхай.

(Түгэсхэлынь 2-дохи нюурта).

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

НҮХЭР Ф. Ф. ТИМОФЕЕВЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

...рэhөөр 50 наhа гүйсэ...йнь дашарамдуулан ...бликын дотоодын хэ...дэй эмхи зургаануудта ...удаан саг соо hайнаар ...hэнэйнь түлөө Же...дорожно районой ажал... депутадуудай Сове...гүйсэдхэхы комитедэй ...дын хэрэгүүдэй таhа... начальник нүхэр Тимо... Федор Филипповичые ...дай АССР-эй Верхов... Соведэй Президиумэй ...лэлэй грамотаар шаг...

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй ...идиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.
Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй ...эзидиумэй Секретарь В. ДУБРОВСКИЙ.
...аан-Үдэ Соведүүдэй ...ан.
...72 оной декабриин 15.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй

УКАЗ

УЛААН-ҮДЫН «ТЕПЛОПРИБОР» ЗАВОДЫЕ СССР-эй 50 ЖЭЛЭЙ ОЙН НЭРЭМЖЭТЭ БОЛГОХО ТУХАЙ

Совет Социалис Республиканудай Союзай 50 жэлэй ойтой дашарамдуулан, заводой коллективэй үйлэдбэриин амжалтануудые тэмдэглэжэ, Улаан-Үдын «Теплоприбор» заводые СССР-эй 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ болгохо.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ М. ЯСНОВ.
РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Х. НЕШКОВ.

Москва, 1972 оной декабриин 14.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ

Ороohо таряа, саахарай свекло, газар таряалангай бусад продуктнуудые элбэгээр абажа, гүрэндэ худалдаха талаар ехэ амжалтануудые туйлаhанай, ургаса хуряалгада ажалай габьяа гаргаhанайнь түлөө Украинын ССР-эй, РСФСР-эй хэдэн хизаар, область ба автономито республиканудай бүлэг олон колхозникуудые, совхозуудай хүдэлмэришэдые, механизаторнуудые, хүдөө ажахын мэргэжэлтэдые «Сельхозтехникэ» бэлэдхэлэй уhанай ажахын ба транспортна эмхинүүдэй хүдэлмэрилэгшэдые СССР-эй Верховно Соведэй Президиум ССР Союзай орденууд болон медальнуудаар шагнаа.

Ургаса хуряалгада эдэбхитэйгээр хабаадалсаhан городууд болон промышленна центрнүүдэй предприятинуудай, барилгануудай хүдэлмэришэд, комсомолшууд ба студентнүүдэй отрядуудай залуушуул шагнагдагшадай дунда бии.

ХОЦА НАМСАРАЕВ

АГУУЕХЭ БАГША

Ямар hайхан галтай зөөлэхэн нюдэн,
Ямар hайхан илдам урихан шарай
Арадай зүрхэ, арадай сэдьхэл
хүдэлгөөб,
Арадай зориг, арадай хүсэ зангидааб.
Тэрэ hайхан галтай нюдэниинь
ялаrhаар,
Тэрэ hайхан илдам шарайнь
бадарhаар,
Нөөхил зандаа парти сооhоо ошотоно.
Нөөхил зандаа арад сооhоо толорно.
Энэ хадаа агууехэ Ленин багша,
Энэ хадаа агууехэ арадай хүбүүн,
Уужам тунгалаг Ород орондо түроо
hэн.
Олон арадай хуби заяа шиидхээ hэн.
Буhалгаа ехэтэ жэлнүүд дүлэтэн
байгаа бэлэй.
Доhолгоо ехэтэ үдэрнүүд гэрэлтэн
евээ бэлэй,
Хэды ехэ тэмсэлэй түүхэ бэшүүлээб,
Хэды үндэр илалтын шата
бодхоогооб.
Ленинэй зааhан оэсэн мэргэн
hургаалнууд,
Ленинэй ударидаhан хуби заяанай
тэмсэлнүүд,
Эрдэм соёлой алтан үүдэ нээгээ hэн,
Энхэ тайбанай эб найрамдал зохёогоо
hэн.
Үеhөө үедэ арад бүхэнэй зүрхэн соо,
Галабhаа галабта газар дэлхэйн
хүрьhэн дээрэ
Эрхэ сүлөөтэй эбдэршэгүй хэрэм
барьа hэн,
Эгүүридын жаргалай мүнхэ үрэ таряа
hэн.
Манай түүхэтэ илалтанууд Ленинэй
ашаар,
Манай түүхэтэ тэмсэлнүүд Ленинэй
замаар
Шэнэ дэлхэй шэнээр байгуулжа
шадаа,
Шэнэ байдал шэнээр зохёожо hураа.
Тэндэ арад түмэн эрдэмэй эршээр,
Тэндэ арад түмэн ажалай хүсөөр
Зэбүүн дошхон байгаалиие эрхэдээ
абаа,
Зэрлиг хуушан байдалые болбосон
болгоо.
Совет ороной солото фабрика,
заводууд
Шэрэм булад, шэлдэг машина
бүтээнэд,
Социалис ёhоной суута совхоз,
колхозууд
Үрэ таряан, үүлтэр малаа үдхэнэд.
Ажалай баатар арадай халуун
зүрхэндэ
Ашата багшын алдар габьяа бадарна,
Хүдэлмэришэн, таряашан хүн бүхэнэй
энгэртэ
Хүрил алтан Ленинэй орден яларна.
1956 он.

УНШАГШАДАЙ АНХАРАЛДА

СССР-эй 50 жэлэй ойдо зорюулагдаhан Россин Федерациин үдэрнүүд мүнөө ВДНХ-да үнгэргэгдэжэ байна. Энээнтэй дашарамдуулан, «Буряад үнэн», «Правда Бурятии» газетэнүүдэй редакцинуудн «Советская Бурятия» гэжэ олон үнгэтэйгөөр барлагдаhан тусхай номер гаргаад, выставкэдэ табихын тула эльгээгээ.

Тэрэшэлэн манай газетын мүнөөдэрэй ээлжээтэ номерто РСФСР тухай hонирхолтой материалнууд хэблэгдэбэ. Энээн тухай 1-дэхи, 2-дохи ба 3-дахи хуудаhануудта уншагты.

ОЛОН ҮНДЭҺЭ ЯҺАТАНТАЙ РОССИН ФЕДЕРАЦИ

(Түгэсхэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта).

Ороной зүүн зүгтэхи олохон районуудые бүри хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ гэжэ КПСС-эй тодорхойлһон хараа бодол РСФСР-тэ амжалтатайгаар бэелүүлэгдэнэ. Энэ хүдэлмэриин дэлисэ далайсые юун гэршэлнэб гэхэдэ, 1975 он болотор Сибирь ба Алас-Дурна хизаарһаа РСФСР-эй нефтиин гурбанай нэгэ хуби, нүүрһэнэй гурбанай хоёр хуби, газай гурбанай нэгэ хуби абтаха, Федераци дотор үйлэдбэрилэгдэдэг электрын элшэ хүсэнэй гурбанай нэгэн шахууинь үйлэдбэрилэгдэхэ.

Урдынхидал адляар шэнэ районуудые [illegible] ашаглалгаһаа мүн эшье совет хүнүүдэй интернационализм эли тодоор харагдана. Сибириин ба Алас-Дурнын барилганууд дээрэ, Холын хойто нютагуудай олзоборилгонуудта Советскэ Союзай бүхы нацинууд болон арад үндэһэтэдэй, бүхы республикануудай түлөөлэгшэд ажаллана. Он жэлнүүдэй үнгэрхэдэ, Казахстанай гү, али Кулундиин таладахи шэнэ газар элдүүрилэн ашаглахаяа ерэгшэдтэл адляар, эдэнэй олониинь сибирягууд, хойто зүгэйхид болохо байха.

Россин индустриин хүсэн түгэсөөр хүгжэхэтэй хамта, эндэхи хүдөө ажахые шууд дэбжээхэ шухала болоно. Һүүлэй жэлнүүдтэ парти, правительствын зүгһөө хэмжээнүүдэй абтаһанай ашаар, манай республикын хүдөө ажахы нилээд эршэмтэй, тогтууритайгаар хүгжэжэ байнхай. Хүдөө ажахыда жэл соо дунда зэргээр үйлэдбэрилэгдэдэг продукциин хэмжээн үнгэрэгшэ табан жэлэй дундуур хэмдэ байхаар хүлеэгдэнэ. Алтайн хизаарай ажалшад гайхамшаг амжалта туйлаа, Омско, Новосибирскэ, Курганска, Тюменскэ ба бусад областьнуудай ажахынууд гүрэндэ орооһо таряа худалдаха түсэбөө үлүүлэн дүүргээ.

Хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй мүнөөнэй гол зорилго юуб гэхэдэ, ерэхэ жэлдэ һайнаар бэлдэхэ, бүхы тарилгануудһаа баян ургаса, малай ашаг шэмэ бүри ехээр абаха шухала.

Түсэбтэ табан жэлэй гол зорилго, даабаринуудые амжалтатайгаар дүүргэлгэ — арад бүгэдын хэрэг болоно. Энэ талаар ажалша хүн бүхэндэ өөрын участок бии, тус бүридөө хубита харюусалгатай байна. Эхэ ороной хүгжэн һалбаралга, улад зоной байдалай улам һайжаралга — ажалшадай өөпэдынь эршэ зоригтой, эдэбхи үүсхэлэй, үнэн сэхэ хандалгын үрэ дүн болоно.

Советскэ Союзай байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойдо бэлдэжэ байхадаа, ябажа ерэһэн замаа омогорхолтойгоор шэнжэлхэһээ гадна, мүн ажабайдалаар үдэр бүри табигдадаг зорилгонуудые һайтар бодожо үзэхэ шухала. Шиидхэгдээгүй зорилгонуудта анхаралаа хандуулха гээшэ революционно ойе һайндэрлэлгын эрхим арга болоно гэһэн Ленин багшын заабарине КПСС-эй Центральна Комитет ходо һануулан дурдадаг. Социалис интернационализмын, Ленинэй агууехэ суртал һургаалай туг доро Коммунис партияа тойрожо СССР-эй аха дүү арадуудай нягтаар эмхидхэн жагсалга — тэдэ зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэхэ. бидэнэй саашадаа дабшаха үнэн арга нүхэсэл болоно.

МАНАЙ СОВЕТ ХАНИ НЭГЭДЭЛ

Соведүүдэй бүхэсоюзна нэгэдэхи съездын делегат Н. БУСАРЕВ хөөрэнэ:

— Манай обществын шэнэ амжалта бүхэнине зүрхэндөө дүтэ абадаг, баясан урмашадаг совет хүнүүдэй үетэндэ би хабаатай байхаб. Юуб гэхэдэ, социалис байгуулалта тогтооһон революцида гартаа буу барижа хабаадаһан, тэрэ байгуулалтын илан мандахын түлөө тэмсэһэн байнабди. Совет социалис республикануудай союз гэжэ нэрээр алдаршаһан хүсэ ехэтэ, эрхэ сүлөөтэ гүрэнөө манай гараар туйлагдаһан нангин хэрэг гэжэ ондоо үеынхинөө үлүүгээр эмогорхон хэлэхэ эрхэтэйбди. Эхэ оронойнгоо хүгжэлтэ, дабшалтаар омогорхон баясанабди.

Манай эбдэршэгүй бата нэгэдэлтэй союзаймнай алдарта табин жэлэй ой энэ ондо тэмдэглэгдэхэнь гээшэ. Энэ табин жэлэй һайндэртэ бэлдэхэ тушаа КПСС-эй ЦК-гай тогтоол уншаад байхадаа үни хада үнгэрһэн эдир залуу наһандаа бододог, хүсэдэг юумэн тухайгаа һанаа һэм. Зол жаргал тухай һанадаг хүсэлнай мүнөө бэелүүлэгдэнхэй. Совет Социалис Республикануудай Союз байгуулха тухай Декларации баталан абаһан Соведүүдэй бүхэсоюзна 1-дэхи съездын делегат болохо зол хуби намда тудаһан юм.

Национальность. Үхибүүн, залуу ябахадаа энэ үгын ямар удхатай байһанаар һонирходоггүй байгааб. Саратовска областиин Малая Федоровка гэжэ тосхондо түрэһэнби. Үхибүүн ябахадаа эхэ, эсэгэһээ гээгдэн үншэржэ, таряашадай мал адуулжа эхилээ һэм. Тэрэ үеын хүнүүд баяшуул, үгытэйшүүл гээд хубаардаг бэлэй. Нам шэнги үгытэй татар болон мордвинууд олон һэн. Тэдэнэр зундаа үхибүүдээ тэжээхын тула баяшуулай хүлһэншэд болодог байгаа.

Октябриин революциин һүүлдэ, матросуудай комитедэй секретарь болоод ябахадаа фин-революционернүүдтэй танилсааб. Һайн хүнүүд һэн, олониинь 1918 ондо барон Манергеймэй буржуазна хархис ябуулгын үедэ алуулһан юм. Олон ондоо хэлэтэйшье һаа, үгытэйшүүл, пролетаринар хэзээдэшье бэе бэеэ ойлголсохо гэжэ мэдээ һэм.

Хорин ондо ВКП (б)-гэй Нижегородской комитедэй дээдэ политһургуулиин дэргэдэхи партячейкын секретарь болоод байбаб. Тэрэ үедэ городтомнай түгшүүрилтэ байдал тохёолдобо. Эсернүүд сэрэгэй частьнуудые восстанида бодхоохые түхеэрһэн юм. Бидэнэр эсернүүдтэ мэхэлэгдэһэн хүнүүдэй дунда ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулхаяа казармануудта ошоо бэлэйбди. Солдадууд бидэнэр, большевигүүдые ойлгожо, бидэнэй талада ороо. Тэрэ үедэ Нижегородской партийна организацие А. И. Микоян хүтэлбэрилжэ байһан.

Һүүлдэнь Хвалынскын волостной комитедэй секретарь болоод байхадаа, РСФСР-эй бүхы арадуудта адли тэгшэ эрхэ үгэхэ тухай партиин заабаринуудые бодото дээрэнь бэелүүлэлсээ һэм

Нижегородской губерниин Выксунска укомой секретаряар хүдэлжэ байхадаа элдэб асуудалнуудые шиидхэдэг байгааб. 1922 ондо зарлагдаад байһан Соведүүдэй бүхэсоюзна I съездые ехээр хүлеэдэгээ һананаб. Имагтал энэ съезд дээрэ Совет Социалис Республикануудай Союз байгуулагдаха байһан шуу. «Известия» газетэдэ толилогдоһон анкетэдэ харюусаха зуураа, хүдэлмэришэд, таряашад, партийна хүдэлмэрилэгшэд ерээдүйн Союзай байгуулалта ба уг зорилго тушаа һанамжа, дурадхалнуудаа хэлэдэг байһан.

Тэрэ гэһээр олон жэл үнгэрөө. Фашис дээрмэшэдтэй тулалдаһан дайнай гал дүлэн соо хатуужаһан, коммунизм байгуулхын түлөө тэмсэлдэ жагсан бодоһон манай республикануудай союз эбдэршэгүй бата найдамтай. Оньһото техникээр түгэс зэбсэгжэһэн районой түб болоһон Хвалынск гэжэ түрэл нютагтаа ерэхэдээ урдань үзөөгүй юумэеэ харадагби. Балшар бага наһаяа үнгэргэһэн энэ нютагтамни элдэб үндэһэ яһанай хүнүүд эбтэй эетэйгээр баян дэлгэр ажаһууна. Имагтал совет арадуудай аха дүү нэгэдэлэй хүсэ шадалай орьёлон бадарһан дээрэһээ иимэ байдал зохёогдоо гэжэ һанадагби.

Олон үндэһэ яһатантай социалис гүрэнние байгуулгада хабаадалсаһан аха нүхэд, эсэгэнэр тухайгаа залуу үетэнэй мартангүй һанажа ябаһанда айхабтар ехээр баясадагби. Игэжэ хэлэхэ дүүрэн эрхэтэйб, юуб гэхэдэ, олон пионер болон комсомолшуудһаа бэшэгүүдые ходо абадагби. Октябриин революци ба совет засагай түрүүшын жэлнүүд тухай тэдэндэ хөөрэжэ үгэдэг гээшэб. Залуушуул манай наһанай үнгэрһэн үе сагые, бидэнэй ехэ замайнгаа тэмсэлые яагаад эхилһые Эхэ оронойнгоо мүнөөдэртэй жэшэжэ, сасуулжа үзэг лэ. Алдарта Советскэ Союзай байгуулагдаһаар үнгэрһэн 50 жэл соо бидэнэй хэһэн, туйлаһан хамаг юумые хараг, ойлгожо абаг.

ВОРОНЕЖ. Томо прессүүдые бүтээдэг завод. Социалис Ажалай Герой, 2-дохи механическа цехэй слесарь-хабсаргаша В. С. Рубцов, заводой музейдэ хадагалагдаха түлхюурые үгэжэ байна.

ТАСС-ай фотохронико.

ЛЕНИНГРАД. Октябриин штаб — Смольный.

ТАСС-ай фотохронико.

«ТЭГШЭ ЭРХЭТЭ РЕСПУБЛИКАНУУДАЙ НЭГЭДЭЛ ДОТОР ХҮН ЗОНОЙНГОО, ГАЗАР ДАЙДЫНГАА, БАЙГААЛИИНГАА БАЯЛИГУУДАЙ, ЭКОНОМИЧЕСКА, НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКЭ ХҮСЭНЭЙНГӨӨ ТАЛААР РСФСР ГОЛ ТҮРҮҮ ҺУУРИ ЭЭЗЛНЭ»

Л. БРЕЖНЕВ

ТОО, БАРИМТАНУУД

✪ **Россин Федераци** — — Советскэ Союзые бүридүүлдэг **тэгшэ эрхэтэ 15 республикын дундахи эгээн томонь** юм. РСФСР-эй газар дайдань—17,1 миллион дүрбэлжэн километр гэхэ гү, али США-гайхиһаа хоёр дахин шахуу ехэ. РСФСР дотор 131,5 миллион хүн — Советскэ Союзай улад зоной хахадһаа олониинь ажаһуудаг.

✪ **РСФСР — Советскэ Союз доторхи эгээн олон үндэһэ яһатантай, гансахан Федеративна республика.** Энээнэй бүридэлдэ 6 хизаар, 49 областьһоо гадна, автономито 16 республика, автономито 5 область, национальна 10 округ ородог.

✪ **Росси — Соведүүдэн Эхэ орон.** Россин Федераци дотор мүнөө 27,5 мянган Совет бии, 1 миллион үлүүтэй депутадуудтай. Республикын наймадахи зарлалай (1971 оной июнь) Верховно Соведтэ 894 депутат, тэрэ тоодо 456 хүдэлмэришэн ба колхозник һунгагдаһан байна. Арадай һунгамалнуудай дунда — 309 эхэнэр, Советскэ Союзай 12 Герой, Социалис Ажалай 101 Герой, Ленинскэ, Гүрэнэй шангуудай 47 лауреат бии. 37 үндэһэ яһатанай ба, арад үндэһэтэдэй түлөөлэгшэд республикын дээдэ зургаанай депутадуудаар һунгагдаһан.

...Арбан долоон оной үбэл Росси дээгүүр тооһоржо байба. «Аврорын» нээрээнэй һүүлээр оройдоо хоёрхон һарын үнгэрөөд байхада, Владимир Ильич Ленин хэдэ миллион жэлдэ сугларан бүридэһэн газар дэлхэйн нэлэнхы зузаан үенүүдые нэбтэ сохижо гараһан булаг шэнги хүсэтэй мүрнүүдые бэшээ бэлэй: «Коммуна» бүхэн—фабрика, тосхон, эд хэрэглэгшэдэй бүлгэм бүхэн, хангалгын комитет бүхэн ажалда, продуктнуудые хубаалгада бүридхэл, хиналта хэдэг бодото эмхидхэлшэд болохо, хоорондоо мүрысэхэнь шухала». Хэдэхэн жэлэй үнгэрэмсөөр, Ильичэй сэсэн мэргэн бодомжо (хэдыдэхеэ гээшэб!) дэлхэйе гайхуулаа һэн. Гүн удхатай мүрнүүдэйнь эндэ дурдагдаһан, «Мүрысөө хайшан гэжэ эмхидхэхэб?» гэһэн В. И. Ленинэй статьяе мүнөө хүн бүхэн мэдэхэ. Дүшэн гурбан жэлэй урда тээ «Правда» газетэдэ анха түрүүн тунхаглагдаһан тус статья бүхы орон дотор тэрэ дары тараһан, тиигээд эдэбхи үүсхэлэй эршэтэ долги сасарһан юм. Москвагай «Красный богатырь», Ленинградай «Красный выборжец» заводууд партиин энэ уряада түрүүлэн харюусаа бэлэй.

В. И. Ленинэй статьяган тунхаглагдаһанай һүүлэй хоёр недели болоод, 1929 оной февраль соо «Мүрысөөн эхилээ» гэһэн гаршагтай, Москвагай «Красный богатырь заводой зургаан хүдэлмэришэнэй бэшэг редакционно шэнжэлэлтэйгээр «Правдада» тунхаглагдаа һэн.

1929 оной апрелиин 29-дэ XVI бүхэсоюзна партийна конференци ороной түрүүшын табан жэлэй түсэб баталба. Хүдэлмэришэд болон таряашадта хандаһан тэрэнэй хандалга дотор: «Мүрысөөн гээшэ олониитын зохёон байгуулхы эршэ ба үүсхэл бадарган, социалис байгуулалтада ажалшадые элсүүлдэг саг үргэлжын онол арга болохо ёһотой», гэжэ хэлэгдэһэн байгаа. В. И. Ленинэй ашаар, хоёр хотын — Совет гүрэнэй ниислэл Москвагай, революциин үлгы болоһшо Ленинградай ажалшадай ашаар мүндэлһэн социалис мүрысөөн тэрэ гэһэнһээл хойшо бүгэдэ арадай болон дэлгэрһэн түүхэтэй.

СОЦИАЛИС МҮРЫСӨӨН ЭНДЭҺЭЭ ЭХИТЭЙ

ССCР-эй байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойдо зорюулжа, Москва Ленинград хоёрой хоорондо үүсхэгдэһэн ажалай мүрысөөн тухай тэмдэглэлые ТАСС уншагшадтаа дурадхана. Манай корреспондентнүүдэй гуйлтаар хоёр хотын хүтэлбэрилэгшэд игэжэ хөөрэбэ:

КПСС-эй Московско городской комитедэй секретарь Л. И. ГРЕКОВ.

Москвагай ажалшад КПСС-эй XXIV съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын тула партийна организациин хүтэлбэреэр ехэ хүдэлмэри хэжэ байна. Энэ табан жэлэй турша соо үшөө ехэ юумэ хэхэ ёһотойбди. Үйлэдбэрилгын хэмжээн 34,1 процентээр, харин барилгын хэмжээн үнгэрэгшэ табан жэлэйхиһээ 1,5 дахин нэмэхэ. Үйлэдбэрилгын бүхы ургалта ажалай бүтээсэ дээшэлүүлһэнэй үндэһөөр хангагдаха болоно. Хотын ажахын бүхы һалбаринуудые шэнэдхэн һэльбэхэ капитальна хүдэлмэридэ, һомологдохо 15 миллиард түхэригые ашаглаха бологдоно. Зургаа миллион 700 мянган дүрбэлжэн метр гэхэ гү, али 8-дахи табан жэлэйхиһээ гурба дахин шахуу ехэ хэмжээтэй промышленно-үйлэдбэриин талмай баригдаха ёһотой. 18 миллион 600 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай байранууды, метрогой 27 километр шэнэ лини, худалдаа наймаанай, соёлой ба ажаһуудалай олон тоото байрануудые ашаглалгада оруулхаар хараалагдана.

Москвагай ажалшад промышленна үйлэдбэрилгын ба олонхи шухала эдлэл хэрэгсэлнүүдые бүтээлгын хэмжээнэй талаар даабаринуудаа түсэбтэ табан жэлэй түгэсэхэһөө һара урид, хоёрдохи жэлэй түсэбые декабриин 25-һаа оройтуулангүй дүүргэхээр ехэ, хүшэрхэн уялгануудые абаһан юм.

СССР-эй байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойдо бэлэдхэлэй үедэ социалис мүрысөөн бүри үргэнөөр дэлгэрэнхэй. Энэнэй онсо шэнжэнь юуб гэхэдэ, үйлэдбэрилгын ашаг үрые улам дээшэлүүлхэ, научно-техническэ дэбжэлтэ түргэдхэхэ, продукциин шанар һайжаруулха зорилгонуудые шиидхэлгэтэй бүри нягта холбоотой болоо.

КПСС-эй Ленинградска городской комитедэй секретарь Н. В. МЕРЕНИЩЕВ.

Манай партиин XXIV съездын хараалһан хэдэ хэдэн тодорхой даабаринуудые, ехэ зорилгонуудые юһэдэхи табан жэлэй турша соо дүүргэхэ ёһотой болонобди. Лениградайхид арадай ажахын гол һалбаринуудые улам бэхижүүлхэ ба техническэ талаарнь зэбсэглэхэ хэрэгтэ хубитаяа ехээр оруулжа байна. «Электросила» гэжэ нэгэдэл дүн хамта 40 миллион киловатт хүсэтэй турбогенераторнуудые бүтээн гаргаха. Орон доторхи эгээн томо Ленинградска атомна электростанци ашаглалгада орохо. Түсэбтэ табан жэлэй турша соо элшэ хүсэ үйлэдбэрилхэ түхеэрэлгэнүүдые бүтээн гаргалга — 1,6 дахин, К-700 түхэлэй тракторнуудые — 2,2 дахин, программна хүтэлбэриин оньһоиуудтай station...

Баярай ойн жэлэй түрүүшын гурбан кварталай гүйсэдхэлһөө харахада, Ленин[...] градай индустри шуха[...] эршэ хүсэтэй болонхой ба[...] на. Тиигэбэшье гүрэнэй д[...] баринуудые гүйсэдхэн б[...] лүүлхын тула орёо зори[...] нуудые шиидхэхэ ушар[...] бологдоно. Кировскэ заводой слесарьнүүд-мулигшэдэй — Евгений Лебедевэй, Анатол[...] Козловой үүсхэл манай [...] тодо үргэнөөр дэмжэгд[...] дэлгэрээ. Эдэнэр «Таба[...] үдэр бүриин даабарине дүр[...] бэн үдэрэй туршада дүүргэ[...] хэ!» зорилготой тус бүри[...] социалис мүрысөө эмхидх[...] хыен ленинградайхин[...] уряална.

Продукци худалдалга[...] шухала эдлэл хэрэгсэлнү[...] дые бүтээлгээр 1972 оно[...] нгоо түсэб болзорһоо[...] урид, декабриин 25-да дүүр[...] гэжэ, промышленностьда[...] ажалай бүтээсын ургалт[...] хангаха даабаряа үлүүлэ[...] 530 янзын шэнэ техник[...] бии болгожо, түсэбһөө га[...] дуур олон янзын, ех[...] продукци бүтээн гар[...] гажа, табан жэлэ[...] томо барилгануудта шуха[...] элдэб янзын, оньһон нари[...] түхеэрэлгэнүүдые бүтээ[...] захигшадтань болзор[...] урид эльгээжэ, СССР-эй бай[...] гуулагдаһаар 50 жэлэй [...] тэмдэглэхэ гээд Ленинэй [...] тын ажалшадай социал[...] уялганууд дотор хэлэгд[...]

(ТАСС).

ТОО, БАРИМТАНУУД

✪ **Ниитэсоюзна промышленна үйлэдбэрид[...] Россин Федераци имагт[...] ехэ һуури эзэлдэг.** Бүх[...] Союз доторхи нефть гар[...] ган абалгын, автомобиль[...] нуудые бүтээлгын таба[...] най дүрбэн хуби үлүүтэй[...] электрын элшэ хүсэнэ[...] химическэ утаһанай, цементын гурбанай хоёр[...] хуби шахууе, металла[...] нүүрһэнэй, хүдөө ажа[...] хын машинануудай ха[...] хадһаань ехые, газай 41[...] процентые, барилгада хэ[...] рэглэгдэдэг модоной 9[...] процентые, будүүдэй 4[...] процентые үгэнэ.

✪ **РСФСР** дотор ма[...] **най ороной тарилгы[...] талмайн хахадһаа ехэ[...] байдаг.** Росси орооһо та[...] ряанай, хартаабхын ха[...] хадһаа ехые, утаһа[...] болгогдодог лёной, нара[...] сэсэгэй, овощой 50 про[...] цент шахууе, саахара[...] свёклын, олохон үрэ жэ[...] мэсүүдэй, винограда[...] дүрбэнэй нэгэ хубине ур[...] гуулжа абадаг. Респуб[...] ликын поли дээрэ хо[...] мянга шахуу сортын эл[...] дэб ургамалнууд тари[...] дана.

✪ **Ажалдаа электр[...] элшэ хүсэ хэрэглэл[...] талаар абажа үзэб[...]** Россин Федерациин ко[...] хозууд, совхозуудта[...] хүдэлмэрилэгшэ бүхэн[...] 1971 он соо 13,6 мориной[...] хүсэнтэй тэн элшэ хүс[...] хүртэһэн байгаа.

ЭРДЭМ УХААНАЙ ОРЬЁЛ ӨӨДЭ

Агууехэ Октябриин социалис революциин һүүлээрхи түрүүшын жэлнүүдтэ шэнжэлхы ухаанай ябуулга РСФСР дотор, Москва болон Ленинградһаа гадна, Казанска, Пермскэ, Саратовска мэтын хэдэ хэдэн университедүүдтэ лэ гол түлэб эрхилэгдэдэг байһан юм. Гэхэ зуура, уданшьегүй, ороной үйлэдбэрилгын хүсэ хүгжөөлгэдэ эрдэмтэдые хабаадуулха гэһэн Ленинэй захяа заабаринуудые бэелүүлэн, экономикын хүсэтэйгөөр хүгжөөгдэжэ эхилһэн нютагуудта эрдэм ухаанай түшэг тулгуури болохо газарнуудые эмхидхэхэ шухала болоһон байгаа. Россин Федераци дотор эрдэм-шэнжэлгын институдууд, СССР-эй Наукануудай академиин филиалнууд, тэрэшэлэн элдэб һалбаринуудта хабаатай эрдэм-шэнжэлгын зургаанууд тогтоогдоо бэлэй. Тиимэ эмхинүүд Россин нютаг бүхэндэ гэхээр нээгдэжэ эхилһэн юм. СССР-эй Наукануудай академиин С. М. Кировэн нэрэмжэтэ Кольско филиал, В. Л. Комаровой нэрэмжэтэ Алас-Дурнын филиал ба бусад эндэ хэлэгдэһэнэй гэршэ жэшээ болоно. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үеэр СССР-эй Наукануудай академиин Баруун-Сибириин филиал эмхидхэгдээ һэн.

Дайнай һүүлээр Федерациин үйлэдбэрилгын хүсэнүүдэй бүри хурдан түргэнөөр хүгжэжэ, эрдэм наукада, арадай ажахыда шухала шадамар хүдэлмэрилэгшэдые эдэбхитэйгээр бэлдэжэ захалһан үедэ шэнжэлхы хүдэлмэриин бааза нилээд үргэдхэгдэһэн байха: 1957 ондо СССР-эй Наукануудай академиин Зүүн Сибириин отделениин тогтоогдоһон ушар ехэ удха шанартай ябуулга байгаа. Ураалһаа Сахалин, Камчатка хүрэтэрхи нэлэнхы ехэ газар дайда дээрэ оршодог академиин бүхы научна эмхи зургаанууд тус отделениин бүридэлдэ ороһон юм.

РСФСР пэз гадна, мүн бусад союзна республикануудайшье экономикын, гэгээрэл болон соёлой хүгжэлтэдэ «Сибириин академи» нилээд ехэ нүлөө үзүүлнэ гэбэл, үлүү гараса хэлэгдэхэгүй. Энэ отделениин харьяата 43 институт математика, ядерна физикэһээ эхилээд, түүхэ ба археологи хүрэтэр угаа олон янзын шэнжэлгэнүүдые хэнэ. Энэ хадаа совет эрдэмтэдэй наһажаал ба залуу үетэдэй түлөөлэгшэдэй дүй дүршэл, эдэбхи үүсхэлэй һайнаар таарулагдадаг, түгэлдэр хүсэтэ коллектив болоно. Мүнөө Сибириин отделениин бүридэлдэ олон үндэһэ яһатанай 3.000 шахуу мэргэжэлтэд хүдэлмэрилжэ байдаг. Эдэнэр техническэ дэбжэлтые түргэдхэхэ зорилготой научна ехэ ехэ шэнжэлгэнүүдые хэнэ. Математика, атомай ядрогой ба элементарна хубинуудай физикэ гэхэ мэтэ мүнөө сагай естествознаниин шухала шухала һалбаринуудаар Сибириин отделенидэ ехэ үрэ дүнгүүд туйлагдаа, амита фодосуудай олон нюусанууд тайлбарилагдаа. Сибириин математигуудай научна хэдэ хэдэн шэглэлнүүдэй талаар СССР-тэ, мүн хилын саана суурхадаг болонхой.

Эрдэм наука хүгжэхэ тумаа үйлэдбэрилгын хүсэнэй удха шэнжэтэй боложо, КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлгэдэ улам ехээр нүлөөлнэ.

СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделени Сибирь ба Алас-Дурнадахи эрдэм ухаанай ехэ ехэ эмхинүүдэй тухандаа хүрэлгэ, хүгжэлтэдэ ехэ нүлөө үзүүлээ. Жэшээлэн хэлэбэл, Сибириин отделениин Яхадай филиал ба сэбдэг газарнуудые шэнжэлдэг институт хүндэтэй научна түбүүд болонхой. Революциин урда тээ өөһэдын үзэг бэшэгшьегүй байһан арадуудые шэнжэлхы ухаанай хэрэгтэ хабаадуулга—ленинскэ национальна политикын түгэс илалтын гайхамшаг жэшээ мүн. СССР-эй Наукануудай академиин Башкирай, Дагестанай, Комиин ба Карелиин, Буряадай филиалнууд мүнөө бүхэсоюзна оршом соо эрдэм ухаа хүгжөөхэ хэрэгтэ хубитаяа горитойгоор оруулжа байдаг.

Манай Эхэ ороной баялигуудые арьбадхалгада, хамгаалхы хүсэ шадалыенв бэхижүүлгэдэ Сибириин үүргэ угаа ехэ. Наукануудай академиин Сибириин отделениин эрдэмтэд шэнжэлхы ухаанай түрүү зэргэдэ жагсан, манай ороной, партиин, арад түмэнэй нэрэ солодо хүрэмэ хэрэгүүдээр ССР Союзай алдарта 50 жэлэй ойе тэмдэглэхэ эрмэлзэлээр нэбтэрэнхэй.

Академик М. А. ЛАВРЕНТЬЕВ,
Сибириин отделениин Президиумэй түрүүлэгшэ,
СССР-эй Наукануудай академиин вице-президент.

МҮНХЭЛЭН БАТАДХАА АГУУЕХЭ РУСЬ!

1972

ТОО, БАРИМТАНУУД

● Совет засагай жэлнүүдтэ республика доторхи городуудай тоо 600 гаруугаар нэмээ. Мүнөө тэндэхи городуудай ниитэ тоо мянгада ойртонхой.

● Городуудтахи байшангай фондые 1940 онойхитой жэшэбэл, 4 дахин шахам нэмэһэн байна. Юһэдэхи табан жэлэй турша соо Россиин Федераци доторхи 315 миллион дүрбэлжэн талмайтай байшан гэрнүүдые барихаар даалгагданхай. Энэмнай ушартайб гэхэдэ, Россиин хүн зоной дүрбэн хубиин нэгэ тухайнь болбосон шэнэ байрануудые абажа, али һайн байрануудта ороһон болоно.

● Россиин арадуудай үндэһэ яһатантай һүүлшын байдал жэлһээ жэлдэ бүри баян дэлгэр, болбосон һайхан болоно. Жэшээлбэл, арадай гэгээрэл эндэ айхабтар ехэ хэмжээ далайсатайгаар ургажа. Мүнөө республика дотор юрэнхы эрдэмэй 100 мянга гаран һургуули бии. Тэндэ 25 миллион шахуу хүн һурана. Федераци соо 462 дээдэ һургуули, 2.450 тусхай дунда һургуули хүдэлнэ.

● РСФСР доторхи ниитэ хүдэлмэрилэгшэдэй тоо 1972 оной январиин 1-нэй байдалаар ... мянга шахуу болонхой. Тэдэнэй дундаһаа ... мянганиинь эрдэмэй доктор гү, кандидадай зэргэтэй.

МАНАЙ УРААЛ, социалис Россиин үйлэдбэриин түгэлдэр хүсэтэ үлгы бидэндэ үнэтэй һанагдадаг. Магнитка, «Уралмаш», «ЧТЗ»... Индустриин эдэ мантан томо барилгануудые бүхы оромнай, бүхы арадууд бүтээһэн байна. Аюулай тохёолдохо донь, Эхэ оромнай илалта хангаха зэбсэг хэрэгсэлнүүдые эндэл бүтээгээ бэлэй. Дайнай жэлнүүдтэ «Уралмашта» бүтээгдэдэг байһан суута «Т-34» түхэлэй танк —сэрэгэй хүсэтэ машина заводой гол үүдэнэй дэргэдэхи хүндэлэлэй табсан дээрэ хэтын хэтэдэ байхаар табигдаһаниинь ехэ ушар удхатай!

Уураал — гүрэнэй түшэглэдэг хизаар, ашагта малтамалнуудайнь уута, түмэрцэ дархан!, — гэжэ нэгэ поэт бэшээ һэн. Ураалай металаар бүтээгдэһэн танкнууд, томо буунууд, һомонууд тэдэ үгэнүүдэй удхые тайлбарилна.

Дайнай дүүрэхэдэ, баян хизаарай баатарлиг ажалай хүсэндэ Эхэ оромнай дахинаа түшэглэхэ ушартай болоһон байна. Гаубица ба танкнуудай орондо хүсэтэ тракторнууд, экскаваторнууд, ашаанай машинанууд, теплофикациин соргонууд бүтээгдэжэ захалһан юм.

Эсэгэ ороной машинануудые бүтээдэг гол гуламта болоһон үнөөхил «Уралмашаараа» омогорхонгүй яажа болохоб.

Ороной хяһа гэлсэдэг нэрэ зэргэмнай бидэниие уялгална. Ехэ хэмжээтэй, хүсэтэ түхеэрэлгэнүүдые бүтээхэ туйлай ехэ зорилгонууд КПСС-эй XXIV съездын Директивэнүүдээр «Уралмашай» үмэнэ табигданхай. Урдань үзэгдөө дуулдаагүй ехэ хэмжээтэй — 5 мянган кубометр багтаасатай, доменно пеэшэндэ хэрэглэгдэхэ түхеэрэлгэ ухаалан зохёохо ба бүтээхэ хүдэлмэри «Уралмашта» даалгагдаһан юм. Жэлэй туршада 20 миллион хүрэтэр куб шулуу нүүрһэ малтаха, алхалдаг томо экскаваторые «Уралмаш» Сибириин нүүрһэшэдтэ бэлэглээ. Булад хайлуулха ба бусад өөрсэ шухаг түхеэрэлгэнүүд эндэ бүтээгдэнэ.

Тодорхойлон хэлэхэдэ, арадай ажахын һалбаринуудые барандань шахуу шэдитэ машинануудаар хангахыень олон мянган уран бэрхэ дархашуултай «Уралмашай» коллективтэ парти даалгаа. Техническэ дэбжэлтэ — түсэбтэ табан жэлэй дали жэгүүр мүн.

Энэ зорилго манай «Уралмашта» ямараар шиидхэгдэнэб? Партиин XXIV съездһээ хойшо үнгэрһэн үе соо тэндэ үйлэдбэрилэгдэһэн элдэб продукци 20 мянган вагондо тээжэ ябуулагдаһан байха гэжэ тэмдэглэхэ шухала. Нефть бүлэжэ гаргаха шэнэ түхеэрэлгэнүүд, бүтээсэ ехэтэй тээрмэнүүд, шатаалгын хүсэтэ машинанууд тэдэнэй дунда бии. Эндэ бүтээгдэһэн бүхы түхеэрэлгэнүүдые тооложо барахагүйш. «УЗТМ» гэһэн тамгатай түхеэрэлгэнүүд ороной 10 мянган предприятида, дэлхэйн 30 гүрэндэ хэрэглэгдэнэ.

Техникын хүгжэлтэ, үйлэдбэриин ашаг үрын ургалта — КПСС-эй XXIV съездын хараалһан зорилгонууд бүри эдэбхитэйгээр ажаллаха эрилтэ бидэнэй урда табина. «Уралмашай» конструктор, РСФСР-эй габьяата урлан нарижуулагша В. М. Нисковских үүсхэл гарган, шэнэ табан жэлдэ дүүргэгдэхэ тус бүриин түсэб түрүүлэн абаа бэлэй. Мүнөө заводой 5 мянган инженер-технигүүд тус бүриин түсэбэй ёһоор ажаллана.

Научно-техническэ дэбжэлтэ туйлаха асуудалнуудаар съездын гаргаһан шиидхэбэринүүдэй «Уралмашта» хайшан гээд, ямар аргаар бэелүүлэгдэжэ байһан тухай хөөрэбэб. Тус съезд манай индустриальна хизаартахи эдэбхи, үүсхэлые бүри ехээр бадаруулаа.

Дунда Ураалдахи машина бүтээдэг предприятинуудые тусхай шэглэлтэй болгожо, хамтадхан нэгэдүүлхэ гэһэн дурадхалнуудые зуугаад шахуу завод, эрдэм-шэнжэлэлгын арбан табан институт оруулаа. Үйлэдбэриин жэжэхэн таһагуудые болюулжа, нэгэдэлнүүдые, тусхай шэглэлтэй, түгэс хүсэтэ үйлэдбэринүүдые тогтоохо зорилго табигдаһан байна. 112 предприяти нэгэдүүлэгдэжэ, 209 цех, участок, 180 таһаг болюулагдаа. Иимэ программа бэелүүлэгдэхэдээ, жэлэй туршада 190 миллион түхэригэй алмалта хэгдэхэ болоно.

Хүдэлмэришэн анги тухай КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй хэлэһэн магтаалай үгэнүүд хүсэн дээрэмнай хүсэ нэмээнэ. «Мүнөө үеын түрүү хүдэлмэришэн түгэс эрдэмтэй, соёл болбосорол ехэтэй, ажалдаа үнэн сэхээр, шударгы габшагайгаар хандадаг байха ёһотой, — гэжэ хэлээ һэн. Үйлэдбэриин эзэн, манай общество дотор боложо байдаг бүхы юумэнэй түлөө харюусалгатай байһанаа түрүү хүн бүхэн ойлгоно. Иимэ хүдэлмэришэн политическэ талаараа эдэбхитэй, һали-були, харюусалгагүй ябадалда дурагүй, үйлэдбэриин эмхидэлэй талаар гараһан дутуу дундануудта эбсэшэгүйгөөр хандадаг».

Бидэниие халаха залуу үетэндэ шэнэ хүнэй шэнжэнүүдые нэбтэрүүлэн хүмүүжүүлхэ гээшэ ехэ удха шанартай. «Знание» бүлгэмэй областной таһагай дэргэдэхи үүсхэлшэдэй секциин түрүүлэгшын орлогшо байһан туладаа элдэб хото городуудаар, заводуудаар ходо ябажа, лекцинүүдые, уншаха ушартай болодогби. Тиихэдэ хүдэлмэришэн залуушуулай эрдэм, мэргэжэлэй түгэс, ажалша хүнэй үүргэ, соло, хүдэлмэришэн ангиин түүхэтэ уялгые һайн ойлгодог байһаниинь намайе баярлуулдаг.

А. ХРАМЦОВ,
«Уралмаш» заводой хүдэлмэришэн, Социалис Ажалай Герой, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн, партиин XXIV съездын делегат.

Свердловск.

УРААЛ — ЭХЭ ОРОНОЙ ИНДУСТРИИН ГУЛАМТА

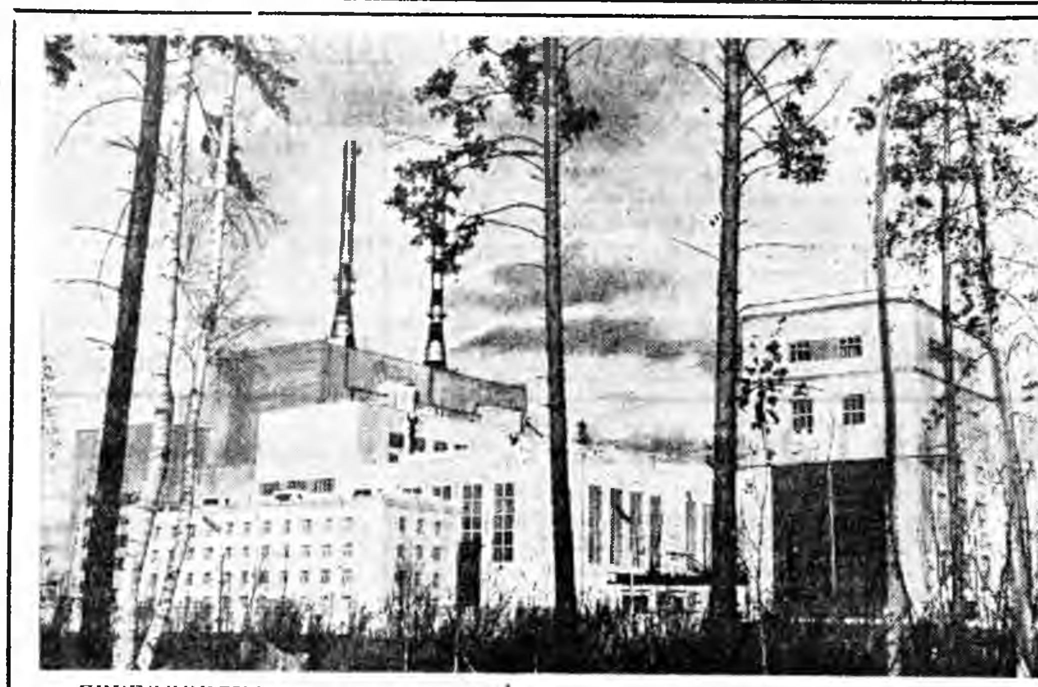

СВЕРДЛОВСКО ОБЛАСТЬ. И. В. Курчатовай нэрэмжэтэ Белоярска атомна электростанциин юрэнхы шэнжэ. ТАСС-ай фотохронико.

ГОЛ ҺУДАЛ

Мамаев добуун... Сталинград шадар болоһон, түүхэдэ үзэгдөөгүй ехэ, һүрөөтэй байлдаануудай үеэр баатарай ухэлөөр унаһан, илажа гараһан солдадуудай бронзо скульптуранууд тэдэнэй дурасхаалые мүнхэлэн дуугай зогсоно. Гранит, бетон хүшөө, памятнигуудай табигдаһан добуун һүрөөтэйгөөр харагдана. Мүнхэ галай бадаржа байдаг Сэрэгэй алдар солын зал сооһоо Шуманай, Листын жабхаланта аялга зэдэлнэ. Хүндэлэлэй харуулай һэлгэхэнь элихэнээр соностоно.

Эндэһээ, солдадуудай нуугa нүхэнэй үшөө жэгдэрэн бүтүүрээгүй байһан Мамаев добуунһаа, түрэл газар дайдамнай харагдажа байдаг лэ.

Волгые Россиин һудал гэжэ нэрлэдэгбди. Россиин Федерациин экономическа түшэг тулгуури болодог арба найман хото, юһэн область, табан автономито республика энэ гол һудал зубшан, тэрэнэй хоёр захаарнь—эрьенүүд шадар түбхинэн һиурижанхай.

Ороной түүхэдэхи олохон юумэн Волготой нягта холбоотой. Симбирск шадарай эгсэ эрье дээрэһээ Владимир Ульянов Россиин ерээдүйе шэртэн хараһан байгаа. Волго мүрэн шадар болоһон шанга байлдаануудай үеэр революциин ба Совет гүрэнэй хуби заяан хоёр дахин шиидхэгдээ һэн. Хоёр дайнай һүүлээр добуун дээрэ бодхоогдоһон хүшөөнүүд энэ шэрүүн баатаршалгата үе саг тухай домоглон хөөрэнэ.

Үнгэрһэн дайнай һүүлээр бодхоогдоһон хүшөөнүүд Сталинград шадар илангаяа олон юм. Ород, украин, белорус, грузин, азербайджан, армян, узбек,—тодорхойлон хэлэбэл, манай орон дотор ажаһуудаг бүхы арадуудай түлөөлэгшэдэй нэрэнүүд эндэ мүнхэлэгдэн бэшээтэй.

Волго гээшэ орооһо таряа элбэг ехээр ургуулан абадаг район болонхой. Волго шадархи нютагай таряашад жэл бүри хэдэн миллион гектарһаа баян ургаса абажа, Россиин Федерациин түсэбэй дүрбэнэй нэгэ хубиие дүүргэдэг.

Волго дээрэ гол мүрэнэй хүсэтэ флот бии. Жэл бүри 8 миллион тонно ашаан энээгүүр зөөгдэнэ. Энэнь ороной гол мүрэнүүдээр ашаа зөөлгын гурбанай хоёр хубинь болоно.

Совет гүрэнэй байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойн хүндэлэлдэ зорюулжа, Волго шадарай хото городууд ажалай вахтада жагсанхай. Эрхим зэргын автомашинанууд В. И. Ленинэй эхэ нютагта, Ульяновск хотодо бүтээгдэнэ.

Волго—Россиин интернациональна һудал мүн. Тэрэнэй нефть ГДР-эй, Чехословакиин, Польшын предприятинуудай хэрэглэмжэ хангана. Эндэ бүтээгдэһэн машинанууд, суднанууд, тракторнууд, үйлэдбэрилэгдэһэн металл болон бусад продукци бүхы социалис оронуудта, бэеэ даанги хүгжэлтын замда орогшо гүрэнүүдтэ эльгээгдэдэг.

...Мамаев добуун дээрэ хон-жэн. Гранит табсан дээгүүр хүнүүдэй ябахань соностоно. Олон мянгаад хүнэй... Сталинградай баатарнууд шэнгеэр түрэл нютагаа, Совет ороноо, манай түгэс хүсэтэ нэгэдэлые сахин хамгаалхаар бэлэн байһан тухай тангаригаа үгэхын тула мүнөө ажаһуугшад—манай үетэн сасуутан, манай үхибүүд эндэ ерэнэ.

Волгоград. **В. ДРОБОТОВ.**

ЖАРГАЛ ... анда заяагаа

...тко Россиин эгээл ...хада оршодог. Ёһо... барисаанда газар ...жэ байдаггүй. Имаг... ...рэнэй ашаар, ороной арадуудай саг үргэлж ...һаламжа, дэмжэлгээр ...үн уларилтай холын зүгтэхи энэ хизаар ...н хүгжөө.

...Р-эй Верховно Совеей ...резидиумэй гэшүүн, ...кын национальна ... Соведэй гүйсэдхэхэ ...дэй түрүүлэгшэ Ли... ...ригорьевна **Тынель** ...анаар хөөрэнэ. Чу... тундрын басаган тү... ...тагаа, тэрэнэй урдын ...ые һайн мэдэхэ бай... ...рэһээ Чукоткын мү... байдал ба ерээдүй ...һонирхолтойгоор яри...

...Холын Хойто зүгтэхи ...арадуудай хуби заяан... ...Союз ямараар нү... ...гэнэ гүт, — гээд, ...олон асууба. — Энэ ...да тобшохонооршье, ...гыгээршье харюуса... ...охо ааб даа. Өөһэ... бодоод үзэгты: Со... ...гай жэлнүүдтэ Чу... ...гото түхэлэй байгуу... ...а социализмда хүрэ... ...лай ехэ дабшалта ...а, анда нүхэдэй — ород, украин, белорус ба манай ороной бүхы үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэдэй зүгһөө холын Хойто зүгэй бага арадуудта үзүүлһэн аха дүүгэй туһаламжа, дэмжэлгэ тухай дурдангүй үнгэржэ болохогүй байна.

Хизаарай олон һалбарита ажахын хайшан гээд байгуулагдаһан тухайда эскимосууд мүнөөшье домоглодог юм. Нэгэтэ ород хүнүүд Берингын далайн эрьедэхи Сиреники тосхондо ерэхэдээ, гайхалтай машина асараад, столбнуудые һуулгажа захалба. «Юу хэхэнь гээшэб?» — гэлдэн, нютагай зон ехээр гайхаа һэн. Тэдэнэй дундаһаа эгээн бэшэгтэй тамгатай хүниинь иигэжэ ойлгуулба: эдэмнай модод гээшэ. Холтоһо, мүшэргүйгөөр ургадаг юм. Утаһануудыень холбоходо, тэдээгээр дамжан, отог урсануудта гэрэл носохо».

Мүнөө чукча, эскимос, юкагир, эвенк зониие электрын галаар гайхуулхагүйш. Радио, телефон ба бусад эдлэл хэрэгсэлнүүдтэл адли электрын гал манай байдалда батаар нэбтэрэн оронхой. Хүйтэн шэмэрүүн уларилтай Хойто зүгтэ хэдэн арбаад электростанци баригданхай. Полярна дүхэригэй саана байдаг Чукотскын Билибино тосхондо атомна ТЭЦ баригдажа байна.

Агуухэ Октябриин илалта туйлахаһаа урид Чукоткодо өөһэдын интеллигенци байгаагүй юм. Мүнөө округ дотор соёлой 400 гаран эмхи зургаан, 120 гаран һургуули, интернат бии. Мянган хүн бүхэндэ медицинскэ хүдэлмэрилэгшэдэй хүртэсөөр энэ манай национальна округ дэлхэй дээрэ түрүү һууринуудай нэгые эзэлнэ. Совет засагай тогтохын урда тээ оройдоол гурбан фельдшэрскэ пунктын бии байһан хизаарта мүнөө 55 больница, 195 врачебно-фельдшерскэ пункт, таһаг нээгдэнхэй.

Нютагайнгаа суута хүнүүдэй — РСФСР-эй һургуулинуудай габьяата багшанар: чукча М. И. Номгиргина, эскимос В. И. Емрона, чуванка Н. В. Надтока гэгшэдэй холын Хойто зүгтэхи бага яһатанда эрдэм түхөөжэ байһандань омогорходогбди. Социалис революциин урда тээ манай арад өөһэдын үзэг бэшэггүй байһан юм. Мүнөө чукчанууд, эскимосууд түрэлхи хэлэн дээрээ газетэ, журналнуудые уншана. Бага арадуудай түлөөлэгшэдэй дунда врачнууд, эрдэмтэд, летчигууд, инженернүүд, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд олон. Уран зохёолшо Юрий Рытхэугэй, поэтесса Антонина Кымытвалиин зохёолнууд, чукот-эскимосой «Эргырон» гэжэ ансамбль улад зоной дунда алдаршанхай.

Манай округ үргэн дэлюун Эхэ оронойнмнай ...хан хубинь болоно. Бидэнье гайхамшагта һайндэрөө — СССР-эй байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойе бүхы совет арадтаяа хамта нэрэтэй солотойгоор угтаха бэлэдхэл хэжэ байнабди.

Е. ДЕНИСОВ.

...сагай пирамида-
...СС-ай фотохронико.

ЭНДЭҺЭЭ НАРАН МАНДАДАГ...

Хэзээшье ябажа үзөөгүй, холын үзэсхэлэн һайхан нютагта ямар нэгэн хэрэгээр ерэһэн хүн гостиницада буужа, амарха гэхэдээ, һүниин тэн болотор унтажа ядадагынь хэндэшье мэдээжэ. Бүхы юумэн юрэ бусаар үзэгдэхэ...

Сахалин ошоходоо, би тон иимэ байдалда ороо һэм. Областиин түб хото соогуур ябаһанаа мартадаггүйб. Элдэб бодолнууд толгой соомни худхаржа, гэгээ оротор сорюмшье гээгүй бэлэйб...

Татарска хоолой дээгүүр үнгэрэн гарахадаа, эрье шадархи нютагуудай уняар манан соо бүүдэгэрээр хүхэрэн харагдахада, пассажирнуудай һэр-мэр гэлдэн, иллюминаторнуудтаа няалдан шэртэхыень адаглаа һэм. Анивын загаһашантай зэргэлээд һуугааб. Арал ошохоёо түрүүшынхеэ ниидэжэ ябаһыем мэдэхэдээ, сонхын хажуудахи һууридаа найма йе һуулгаад, ямар булан тохойнууд, гүбээнүүд дээгүүр ниидэжэ ябаһанаа, ямар нютаг тосхонуудай доромнай сайран харагдажа байһые омогорхон хөөрэбэ. Яахадаа нютагай зон, маанадтал адли, бүхы юумэ анхаралтайгаар харана гээшэб гэжэ асуухадамни, бүри согтой хүхюунээр:

— Тингэнгүй яахаб? Энэмнай Сахалин гээшэ! — гэбэ. — Һарын туршада нютагһаа холуур ябахадаа, тэрэнээ һанашахаш. Сахалин хүн бүхэнэй дура татадаг, сэдьхэл бодолыень буляан эзэлдэг.

Бүхы Сахалин дээгүүр ябахадаа, Елизаветын хушууһаа Крильон хушуунда хүрэхэдөө, арал дээрэхи область тухай хүнүүд омогорхон хөөрэнэд.

Урда Сахалинскда ошоод ябахадаа, хизаар нютагтаа хүн зонойнь дуратай, байһые хүрэһөөр лэ ойлгохош.

Партиин Сахалинай обкомой нэгэдэхи секретарь Павел Артемович Леонов — буурашагүй зоригтой, аралай эгээн холын нютагуудаар ходо ябадаг хүн. Намтай уулзахадаа, иигэжэ хөөрэбэ:

— Нээрээшье, түбхинөөлди даа, яһала ехэ барилга хэгдээ...

Гаргажа абтаһан нефть, малтагдаһан шулуу нүүрһэн, губшагдаһан загаһад, бэлэдхэгдэһэн модон тухай тоо, баримтануудые, иимэ ехэ ажал хэрэгүүдые бэелүүлхэдээ, онсо шалгарһан хүнүүдэй нэрэ, обогуудые дурдаба. Түсэбтэ шэнэ табан жэлэй түрүүшын жэлдэ областиин ажалшад даабаряа амжалтатайгаар дүүргэһэн байна. 30 миллион шахуу түхэригэй промышленна продукци түсэбһөө гадуур худалдагдаа.

Сахалинда ажаһуудаг ханинартаяа һаяхан уулзаа һэм. Тэдэнэр Москва ерээ. Областиин ажалшадай хэрэгүүд амжалтатай һайн. Социалис Ажалай Герой М. Смоленцев — шахтернуудай дундаһаа, капитан Н. Никитинэй хүтэлбэрилдэг траулерай экипаж загаһашадай дундаһаа шалгарна. «Түсэбтэ табан жэлые—гурбан жэлдэ!» гэһэн гайхамшаг патриотическа үүсхэл энэ коллективтэ мүндэлһэн юм.

Пильтун хушуун дээгүүр мандан гаража байһан наранай хурса элшэ хараһан мэтэ болоноб. Эндэ наран юрэ бусын, манай тэндэхидэ орходоо, талмагар ехэ шэнги. Эндэһээ үглөөгүүр эхилдэг. Москва, Горький, Ленинград Ригэ хотонуудай нойрсожо байхада, харин Сахалин наранай элшээр толорон байдаг юм. Эндэһээ манай Эхэ ороной үглөө эхилдэг.

Юрий ГРИБОВ,
уран зохёолшо.

Сахалин.

ТОО, БАРИМТАНУУД

✪ **Россиин Федераци доторхи 10 мянган хүн бүхэндэ 204 студент хүртэнэ.** Гэхэ зуура, Япондо—125, Францида — 96, Англида — 83, Италида — 78, ФРГ-дэ — 56, Турцида — 40 студент хүртэнэ.

✪ **Мүнөө Россиин Федерацида соёлой ба искусствын 140 мянга шахуу эмхи зургаан бии.** Эндэ 310 театр эмхидхэгдэнхэй. Бүхы автономито республиканууд ба областьнууд, хэдэн национальна округууд өөһэдын театрнуудтай.

✪ **1971 оной һүүл багта РСФСР дотор 392 мянга үлүүтэй врач, медицинскэ дунда эрдэмтэй 1.260 мянган** хүн хүдэлмэрилдэг байгаа. Мүнөө 10 мянган хүн бүхэндэ 30 врач, харин США-да 20 хүртэнэ. Эмнэлгын эмхинүүдэй тоо улам олошорно.

✪ **Юһэдэхи табан жэлэй түрүүшын жэлдэ Россиин элүүржүүлгын газарнуудта** 11 миллион шахуу хүдэлмэришэд ба алба хаагшад эмшэлүүлжэ, бэеынгээ элүүрые һайжаруулһан байна. 16 мянган хүнэй байжа амарха шэнэ санаторинууд ба амаралтын байшангууд энэ үе соо шэнээр баригдаа. Сибириин ба Алас-Дурнын хүгжэжэ байгаа районуудтахи элүүржүүлгын эмхи зургаануудые олошоруулха асуудалда онсо анхарал хандуулагдана.

РОССИН ИСКУССТВО

РСФСР-эй культурын министр Н. А. КУЗНЕЦОВ хөөрэнэ:

ССР Союзай байгуулагдаһаар 50 жэлэй турша соо Совет Россида ажаһуудаг бүхы арадууд, үндэһэ яһатад экономическа болон соёлой хүгжэлтын алдарта зам гаталаа.

Совет Россиин жэшээ энээниие лаблан гэршэлнэ. Нээрээшье, өөрын театр, филармони, музей гү, али соёлой ордонгүй нэгэшье автономито республика мүнөө Россиин Федерацида байхагүй. Татарай Г. Камалай нэрэмжэтэ академическэ драмын театрай, Буряадай, Башкирай, Хойто Осетиин хүгжэмтэ театрнуудай, Чукотско-Эскимосой «Эргырон» гэжэ дуу, хатарай ансамблиин ба бусад коллективүүдые жэшээ болгон дурдамаар.

Тоо, баримтанууд тобшохоншье һаа, туйлай ехэ юумэ элирхэйлдэг гээшэ. Эндэ дурдагдаһан тоо, баримтанууд Совет засагай жэлнүүдтэ Россиин Федерациин арадуудай соёл культурын ямараар хүгжэһые ойлгоходо туһалха. 63 мянга шахуу библиотекэ, 80 мянга тухай клуб ба соёлой байшан, 545 парк, 605 музей, 100 мянган кино-түхеэрэлгэ республика дотор бии. 300 гаран театр, концертнэ 80 тухай эмхи РСФСР-тэ эмхидхэгдэнхэй.

Элитэ ехэ уран зохёолшод Федин, Шолоховһоо гадна, дагестанец Расул Гамзатов, балкар Кайсын Кулиев, башкир Мустай Карим ба чукча Юрий Рытхэугэйгөөр Россиин соёл культура тухай мүнөө хэлэжэ болохогүй.

Россиин соёлой ажабайдал тушаа хэлэхэдээ, 8 мянга шахуу хүнһөө бүридэһэн манай уран зураашадай бүлын ажал хэрэгүүдые дурдангүй гаража болохогүй байна. РСФСР-эй уран зураашадай III съезд, Москвада нээгдэһэн «Түрэл орон доторнай» гэжэ выставкэ тэдэнэй ба бүхы республикымнай ажабайдалда шухала удха шанартай хэрэгүүд боложо үнгэрөө.

Ажалшадые коммунис ёһоор хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ композиторнуудай оруулһан хубитань тон ехэ. Революциин урда тээ Россиин Федерациин олон арадууд хүгжэмтэ тусхай искусствагүй байһан. Харин мүнөө Буряадай композитор Б. Ямпиловай симфоническа оркестрэй увертюрын гүйсэдхэгдэхэдэ, Мариин АССР-эй А. Луповай оркестртэй хамта наадаха фортепьянада зорюулһан концертын, Чувашай М. Алексеевэй камерна ансамблиин гүйсэдхэхэ зүжэгэй табигдахада, Дагестанай М. Кажлаевай «Хадын басаган» гэжэ баледэй, Татарай Н. Жигановай «Сабантуй» гэжэ симфониин гүйсэдхэгдэхэдэ, хүгжэмдэ дуратайшуул альгаа ташана.

Ороной бүхы союзна республикануудтай холбоо барисаанайнь улам хүгжэжэ байдаг РСФСР-эй хамаг нютагуудта ажаһуудаг аха дүү арадууд эбтэй зетэйгээр, эдэбхитэй габшагайгаар ажаллана. Эдэ бүхы хэрэгүүдтэ искусствын дүүргэдэг үүргэнь асари ехэ. (ТАСС).

МАНАЙ ХУБИТА

Партиин Ленинскэ национальна политикын түгэс илалта, Совет ороной арадуудай бата нэгэдэлэй ба хани барисаанай түгэлдэр хүсэн национальна республикануудай жэшээ дээрэһээ элеэр харагдана.

Революциин урда тээ буряад арад үгытэй ядуу, нүүдэл байдалтай байһан юм. Бүхы хүдэлмэреэ сараар, морёор хэдэг һэн. Социалис байгуулалтын үедэ республикын ажалшад Эхэ оронойнгоо бүхы арадуудай, түбхын түрүүндэ—ород аха дүүнэрэй угаа ехэ туһаламжа, дэмжэлгэдэ хүртэһэн байна. Энэ үе соо ехэ хубилалтанууд болоо.

Электрын элшэ хүсөөр, эди шэдитэ техникээр хангагдаһан хүсэн түгэс колхоз, совхозууд Буряад орон доторхи таряашадай үмсын жэжэхэн ажахынуудай һуурида урган, хүгжэһэн байна. 1924 ондо республикын хүдөө ажахын хэрэглэдэг энергетическэ хүсэн 82,9 мянган мориной хүсэтэй байһан юм. Манай хүдөө ажахы мүнөө 8 мянган тракторта й, 4 мянган элдэб янзын комбайнтай, 5 мянга гаран ашаанай машинатай. Харин 1932 ондо оройдоо нэгэ автомашина, мөөртэй 192 трактор бии байһан.

Оньһото техникээр һайса хангагдаһанай ашаар нилээд ехэ талмай дээрэ элдэб ургамалнууд таригдадаг болонхой. 1923 ондо 134 мянган гектарта тарилга хэгдэдэг байһан аад, мүнөө 808 мянган гектар хүрэтэр үргэдхэгдөө. Эбэртэ бодо малай тоо толгой нилээд олошороо. 1932 ондо 303 мянган толгой үхэр, 248 мянган хонин ямаад, 52 мянган гахай бии байһан һаа, 1972 оной һүүл багта үхэрэй тоо 475 мянгада, хонидой — 1 миллион 840 мянгада, гахайнуудай —187 мянгада хүрэһэн байна.

Буряад ороной хүдөө ажахын материально-техническэ хангагдасые һайжаруулха асуудалда партиин зүгһөө саг үргэлжэ анхарал оролдолго хандуулһанай, бусад республикануудай ажалшадай аха ёһоной туһаламжа үзүүлһэнэй ашаар энэ һалбарида үйлэдбэрилэгдэдэг продукциин хэмжээн нилээд ехээр нэмээ.

Коммунис партиин хүтэлбэри доро, тэрэнэй ленинскэ сэсэн мэргэн национальна политикын ашаар асари ехэ амжалтануудые туйлаһанаа совет арад һайн ойлгоно.

СССР-эй байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойн хүндэлэлдэ манай республикын ажалшад ехэ уялгануудые абаа һэн. Ойн баярые ажалай бэлэгүүдээр угтахын тула бүхы хүсэ шадалаа элсүүлнэ. Суута малшад: 100 эхэ хонин бүриһөө 134 хурьга абажа, бүрин бүтэнөөр түлжүүлһэн, Борьёогой совхозой хонишон нүхэр Свистунов, Зэдын аймагай «Коммунизм» колхозой хонишон нүхэр Алексеев, Алтайн совхозой хонишон нүхэр Эрдынеев, Сэлэнгын совхозой хонишон нүхэр Акулов, «50 лет Октября» совхозой хонишон нүхэр Цыденова мүрысөөнэй түрүү зэргэдэ ябана. Гааргын совхозой суута хонишон, СССР-эй Верховно Соведэй депутат нүхэр Бадмаева ойн баярай мүрысөөндэ жэшээ харуулна.

Һү ехээр һаахын түлөө республика дотор дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ Түнхэнэй, Прибайкалиин, Захааминай, Баргажанай аймагуудай ажахынууд һайн үрэ дүнгүүдые туйлаа.

Мухар-Шэбэрэй аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой, Яруунын аймагай Яруунын совхозой таряашад, малшад мүрысөөндэ түрүүлжэ, Ойн баярай хүндэлэлэй тэмдэгтэ хүртэбэ.

СССР-эй байгуулагдаһаар 50 жэл болоһон түүхэтэ ойн ехэ баяраар билтарһан, эдэбхи үүсхэлээр бадарһан энэ жэлдэ республикын хүдөөгэй ажалшад ехэ амжалта илалтануудые туйлажа байна.

И. ЗИНЧЕНКО.
КПСС-эй Буряадай обкомой хүдөө ажахын таһагые даагша.

БУРЯАДАЙ АССР. Зэдын аймагай «Коммунизм» колхоз. **ЗУРАГ ДЭЭРЭ:** Социалис Ажалай Герой Г. Г. Цыремпилова, даадаг хонин һүрэгынь бэлшэжэ ябана.

САЯАНҺАА ВИТИМ ХҮРЭТЭР

СПОРТ — СПОРТ — СПОРТ

Табадахи уулзалгын удаа

Энэ үдэр шатарай мурысөөндэ түрүү һуури эзэлхэ ябаһан хоёр кандидадууд — Пинягин, Хван гэгшэдэй уулзалга шатарта дуратайшуулай анхарал татаа. Хараар наадаһан Хван 16-дахи ябадалдаа гурбан хүбүү абаха һанаатай тэмдэгээ үгөө. Тэрэ зорилгонь буруу һэрөө, Пинягин хоёрхон хүбүүгээ үгөөд, хара ноёной тала руу һайн добтолго хэжэ, шүүбэ.

Һурагша Андрей Громов түрүүшынхиие шүүгдэбэ. Тэрэ Шагжиевтай наадахадаа, бодонуудаа андалдажа ябаһаар тэргээ алдажархёо. Тэрэнэй удаа шүүгдэхэ гэхэ баатай болоо. Игумновтай наадаһан Тоневицкий һайн добтолго хэжэ, «ороон аад, өөрынгөө ноённиие хамгаалхаа мартажархёо ха. Тиин Игумновонь нэгэхэн ябадалаар мат табижархёо.

Республикын чемпион Баир Митыпов мастерта кандидат Залкинд хоёрой наадан эхэ һонирхолтойгоор дүүрэө. Наадаһан тэн багта Митыпов нэгэ үлүү хүбүүтэй болоод байхадаа, бирагүйгөөр наадажа эхилбэ ха. Энэ үедэ Залкинд һайнаар наадажа, тэрэ үлүү хүбүүнэйнь абахадаа, өөрөө болохо хүбүүндөө харгы гаргаһан байгаа. Тиигэжэ ябаһаар Митыповайнгаа ноёной үшөө нэгэ хүбүү абажа шүүхэ болоһон аад, наадаха сагайнгаа дүүрэхэ багта мэдэөшөө.

Тиигэжэ ябаһаар бэрсээ алдажа, шүүгдэхэ баатай болоо.

Брылев Цыденовые, Самарин Козулинае, Ильин Гончаровые, Морозов Ивановые, Телегин Прокофьевые, Занданов Байковые, Агафонов Маншеевые шүүһэн байна.

Табадахи наадаһан удаа Пинягин табан очкотой түрүүлжэ ябана. Шатаршад Хван, Агафонов, Шагжиев, Игумнова, Митыпов гэгшэд тус тустаа 4 очкотой болонхой.

М. ВАСИЛЬЕВ.

ГТО-гой ПРОГРАММА ТУШААХАНЬ

«Динамо» бүлгэмэй санашад үбэлэй хабын эхилһэндэ зорюулагдаһан мурысөө үнгэргэбэ. Эстафетэ дамжуулгаар Дээдэ Онгостойдо үнгэргэгдэһэн урилдаанда олон санашад хабаадалсаба.

Энэшүүлэй дунда 4 x 5 гэһэн эстафетэ дамжуулгын урилдаанда тус бүлгэмэй нэгэдэхи командын түлөөлэгшэд Юрий Соболев, Виктор Неверов, Юрий Климов, Геннадий Петренко гэгшэд зайгаа 53 минута 31 секунда соо гаталжа, түрүү һуури эзэлбэ. Хоёрдохи, гурбадахи һуури түймэр сарагшадай, гурбадахи бүлэгэй санашад эзэлһэн байна.

Нүгөөдэ — Октябрьска, Железнодорожно районуудай милициин таһагуудай командануудай хоорондо түрүү һуури эзэлхын түлөө мүн лэ шанга тулалдаан болоо. Эндэ Октябрьска районой милициин таһагай түлөөлэгшэ Виктор Мангиров бусадһаа һайн саг харуулжа, түрүү һууриda гараба.

«Динамо» бүлгэмэй спортсменүүд һаяар ГТО-гой шэнэ комплексын үбэлэй програма тушаахаар бэлдэжэ байнхай.

Б. БАЛЬЧИНОВ.

ЭДИР БОКСЁРНУУДАЙ МУРЫСӨӨН

Аймагай эдир боксёрнуудай хоорондо шанга тулалдаан хоёр үдэрэй туршада болоо. Хоринн, Тэгдын, Удинскын, Тохорюүгтын һургуулиин эдир спортсменүүд энэ мурысөөндэ хабаадалсаба.

Һурагшад Борис Самбуев, Сергей Намжилон (хоюулан Хоринн нэгэдэхи дунда һургуули) гэгшэдэй дунда шанга тулалдаан болобо. Борис дүтын зайһаа добтолхые дурадхаба. Гэбэшье Намжилон тэрэнээ бэедээ дүтэ табингүй, оншотой һайнаар наадажа, очкогоороо шүүһэн байна.

Хоринн нэгэдэхи һургуулиин һурагшад һайн бэлэдхэлтэй байжа, түрүү һуури эзэлээ. Тэгдэһээ ерэһэн боксёрнууд хоёрдохи һууринда гараа.

Б. ЛАЙДАПОВ.

Хоринн аймаг.

ҺҮНИИН МИЛИЦИ — АЖАЛДАА

ФОТОРЕПОРТАЖ

Үдэшэлэн. Ажалай саг дүүрэнхэй. Улаан-Үдын Советскэ райсоведэй гүйсэдкомой дотоодын хэрэгүүдэй таһагай һүниин харуулай подразделениин байшан соо патрульда гараха милиционернүүд инструктаж абажа байна. Отделениин начальник — милициин майор Т. Олоев город соохи байдалтай милиционернүүдые танилсуулна, дежурлахаяа байгшадай зорилго тухай хөөрэнэ, гурим сахигшадай хубсаһа, зэр зэмсэгүүдые шалгана.

Тэрэнэй һүүлээр удаангүй болонгүй милицинин бүлэг хүдэлмэрилэгшэд машинануудта һуужа өөһэд өөһэдынгөө маршрудаар ябажа эхилбэ. Нэгэ бүлэгынь Сэлэнгын зүүн бэедэ, нүгөөдэнь — шэлэй заводой тосхондо, гурбадахинь — Батарейкэдэ... Гүрэнэй зөөри хамгаалха, үйлсэдэ гэмтэ ябадал усадхаха гэхэ мэтын тусхай даабари бүлэг бүхэндэ үгтэнхэй.

— Бүхэли һүниндөө бэлэн байдагби, — гэжэ отделениин командир, сержант Д. Тогмитов хөөрэнэ. — Һаяхан ажалдаа ябатараа, «Ленинэй үйлсэдэхи стоматологическа поликлиникын хажуудахи гэрэй нэгэ квартирада хулгайшан орохоёо байна» гэһэн мэдээсэл рациар абаабди. Тиигээд маршрудаа һэлгэжэ, тэрэ гэр тээшэ түргэн ошобобди. Гэрэй хоёрдохи дабхарта гаража, хулгайшаниие байрадань баряабди. Тэрэмнай хулгай хэһэнэйнгээ түлөө урдань сүүдлүүлһэн хүн байшоо.

Участогай инспектор нүхэр Рампиловай хүтэлбэри доро хүдэлдэг милиционернүүд В. Перевозников, Г. Люгунша гэгшэд нэгэтэ һүниин харуулда эдеэ хоолой зүйлнүүдэй магазинай хажуугаар ябатараа, ойр зуура зогсобо. Гэнтэ юрэ бусын абяан соностобо. Милиционернүүд хашаа соонь орожо, шэмээгүй зогсобод. Удангүй хулгайшан эбдэрхэй сонхоор гаража ерэбэ. Тэрэниие тэрэ доронь нэгжэхэдэнь, мүнгэн, архи олдоо.

Милициин һүниин харуулшадта «сошордомо дохёонууд» эндэ-тэндэһээ орожо байдаг юм. Тиимэ «дохёонуудай» мүрөөр түргэн ошожо, олохон хулгайшадые баридаг байна. Жэшээлэн хэлэбэл, байгша ондо Зүүн-Сибириин үһан замай управлениин ОРС-ын магазинда, кооперативна техникумэй столово тонохо гэһэн хулгайшад балшыса баригдаа.

Советскэ райсоведэй гүйсэдкомой дотоодын хэрэгүүдэй таһагай һүниин харуулай подразделениин хүдэлмэрилэгшэдэй дундаһаа сержантнар Д. Тогмитов, Э. Махутов, милиционернүүд А. Попов, Д. Лубсанцыренов, А. Гаврилова болон бусад ажалдаа онсо шалгарна. Энэ подразделенидэ гол түлэб комсомолшууд болон залуушуул хүдэлдэг юм. Тэдэнэр бултадаа шахуу тусхай курсануудые дүүргэһэн хүнүүд.

...Улаан-Үдын район бүхэнэй үйлсэнүүдээр һүниин харуулшад. Тус тустаа тусхай даабаритайнуудтай тусхай маршрудаар яаралтай ябанад.

П. КАЗАРИНОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1 Милициин майор Т. Олоев инструктаж үгэнэ. 2. Һүниин харуулшад ажалдаа гарахынгаа урда тээ.

И. РУСИНАЙ фото.

ХАНИ БАРИСААНАЙ ҮДЭШЭ

Максим Горькиин нэрэмжэтэ республиканска библиотекэ соо СССР-эй байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойдо зорюулагдаһан үдэшэ урждар үнгэргэгдэбэ. «Арадуудай хани барисаан тухай номууд» гэһэн асуудалаар хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй кандидат И. З. Ярневский элидхэл хэһэн байна.

Библиотекын хүдэлмэрилэгшэд энэ үдэшэдэ зорюулан тусхай выставкэ эмхидхээ.

Найман бүлэгһөө бүридэһэн энэ выставкэнь оронoймнай хүгжэлтые харуулһан плакат, диаграммануудаар шэмэглэгдэнхэй. «Ленин ба СССР-эй байгуулалта», «Эгэшэ дүү союзна республиканууда экономикын хүгжэлтэ», «Буряадай АССР СССР-эй арадуудай бүлэдэ» гэһэн гаршагтай тусгаар бүлэгүүд библиотекэдэ орогшодые һонирхуулаа.

Е. ЖАРКОВА.

ТҮҮХЭ ҺАНУУЛҺАН ВЫСТАВКЭ

Гүрэн түрынгөө хайра шагналда хүртэһэниие гэршэлһэн дэбтэрнүүд таг дээгүүр жэрытэр табяатай байна. Эдэ дэбтэрнүүдэй шарлашаһан хуудаһанууд үнгэрһэн дайе һануулна, фронтһоо ерэһэн бэшэгүүдэй мүрнүүд зүрхэ сэдьхэлдэ гуниг түрүүлнэ. Сталинград, Курск, Москва шадар болоһон агуухэ байлдаануудта баатарай үхэлөөр унаһан сэрэгшэдэй дайнай урда тээ абхуулһан фото-зурагуудһаа залуухан нюдэд жаргалтайгаар харана.

Эдэ бүхы документнүүд хизаар ороноо шэмжэлхэ музейнүүдтэ, булангуудта нангинаар хадагалагдажа байдаг.

Иигэжэл нангин документнүүдые хадагалжа байха хэрэгтэй. Түрэл ороноо хамгаалһан эсэгэнэр, аханарайнгаа жэшээе даган эдир хүбүүд, басагад Эхэ орондоо хизааргүйгөөр дурлажа һураг лэ! Иимэ зорилготойгоор Гусиноозёрскын пионерэй байшанда хизаар ороноо шэнжэлхэ выставкэ эмхидхэгдээ. Аймагай 12 һургуули энэ выставкэдэ хабаадалсана.

Хизаар ороноо шэнжэлдэг эдиршүүл түрэл нютагайнгаа үнгэрһэн ба мүнөөнэй ажабайдал тухай, эндэ ажаһуудаг хүнүүдэй ажал хэрэг тухай, байгаалиин баялиг тухай һонирхолтой материалнуудые выставкэдэ табяа. Интернациональна хани барисаан тухай Ленинэй захяа заабариие пионернүүдэй ямараар дүүргэжэ байһые хөөрэһэн альбомууд, аха дүү республикаһаа, харин оронуудһаа хани нүхэдэйнь бэшэһэн бэшэгүүд эндэ бии.

Мүн лэ декабристнууд тухай экспозици выставкэдэ ехэхэн һуури эзэлнэ.

Л. СЛЮНКИНА.

ЭДЭБХИТЭДТЭ — ШАН

«Баргажанай үнэн» газетын редакци байгаалиие сахин хамгаалха, тэрэнэй баялигта эзэн ёһоор хандаха хэрэгтэ ехэхэн анхарал хандуулдаг. Һүүлэй үедэ удха түгэлдэр хэдэн статьянуудые редакци газетынгаа хуудаһануудта толилоо. Иигэжэ байгаалиие хамгаалха аймагайнгаа бүлгэмэй эхин эмхинүүдэй хүдэлмэриин түрүү дүй дүршэлые хүн зоной дунда дэлгэрүүлжэ шадаа. Иимэ хүдэлмэри ябуулһанайнь түлөө тус газетын редакциие байгаали хамгаалха Бүхэроссин түбэй Совет нэгэдэхи шатын дипломоор, дурасхаалай медаляар шагнаба.

Байгаалиие сахин хамгаалха хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсагшадта «Россин байгаалиие сахин хамгаалһанай түлөө» гэһэн Хүндэлэлэй тэмдэгүүд барюулагдаа. Аймагай газетын редактор Николай Иванович Козулин, редакциин бэшэгэй таһагые даагша Анатолий Иванович Тихоновец, хүдөө ажахын таһагые даагша Александр Николаевич Малыгин гэгшэд шагналда хүртэгшэдэй дунда бии.

Байгаалида эзэн ёһоор хандаха талаар харуулан ойлгуулха хүдэлмэри хүн зоной дунда хэр һайнаар ябуулагдажа байнаб гэжэ байгаалиие хамгаалха Бүхэроссин бүлгэмэй соведэй президиум һаяхан хаража үзөө. Байгаалиие хамгаалха Буряадай бүлгэмэй республиканска совет байгаалиие хамгаалха Бүхэроссин бүлгэмэй дурасхаалай медальда, хоёрдохи шатын дипломдо хүртэбэ.

А. ГРИГОРЬЕВ.

ТЕЛЕФОН · ТЕЛЕГРАФ · РАДИО — ХИЛЫН ГААНАҺАА

БАГДАД

ТҮҮХЭТЭ УДХА ШАНАРТАЙ ХЭРЭГ

ТАСС

СССР-эй байгуулагдалга дэлхэйн революционно хүгжэлтэдэ туйлай ехэ үүргэ дүүргэһэн түүхэтэ удха шанартай хэрэг болоно гэжэ Ирагай ниитын элитэ ехэ ажал ябуулагша Назиха Дулейми, ТАСС-ай корреспондентэй хөөрэлдэхэдөө, мэдүүлбэ.

Гүрэн тухай марксизм-ленинизмын һургаалые Советскэ Союз бодото дээрэнь бэелүүлээ гээд тэрэ хэлэбэ. Империализмда эсэргүүгээр дэлхэйн түрүү үзэлтэй бүхы хүсэнүүдэй хэһэн тэмсэлэй үндэһэ һууридa эдэ хуули ёһонууд ороно. Социальна ондо ондоо байгуулалтатай гүрэнүүдэй амгалан тайбанаар харилсан оршохо тухай В. Ленинэй зохёоһон хуули ёһонууд мүнөөнэй уласхоорондын харилсаанда үргэнөөр хэрэглэгдэнэ.

Политическэ талаараа бэеэ даанги байдалаа бэхижүүлхэдэнь, национальна экономикоёо хүгжөөхэдэнь, Араб оронуудта СССР-эй хүргэһэн туһаламжа, дэмжэлгэ уласхоорондын оршондо СССР-эй ажал ябуултын эдэбхитэйгээр хэгдэжэ байһыень гэршэлнэ гээд Н. Дулейми хөөрэлдөөнэй түгэсхэлдэ тэмдэглэбэ.

ПАРИЖ

Баяр ёһололой үдэшэ

ТАСС

Советскэ Союзай байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойдо зорюулагдаһан баяр ёһололой үдэшэ Франциин Коммунис партиин үүсхэлээр Парижда декабриин 14-дэ болоо. ФКП-гэй эндэ боложо байһан XX съездын делегадууд, аха дүү хүдэлмэришэнэй ба коммунис партинуудай, национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөнүүдэй делегацинууд байлсаа. ФКП-гэй Политбюрогой ба ЦК-гай гэшүүд, ФКП-гэй X съездэ харин оронуудһаа ерэһэн айлшад митингын президиумдэ һуулсаа.

Баяр ёһололой үдэшые ФКП-гэй Политбюрогой гэшүүн Р. Гюйо нээһэн байна. Агууехэ Ленинэй үүсхэлээр Совет Социалис Республиканууда Союзай табин жэлэй урда тээ байгуулагдаһанай түүхэтэ удха шанарые тэмдэглээ.

Франциин Коммунис партиин Генеральна секретариин орлогшо Ж. Марше митинг дээрэ дэлгэрэнгы үгэ хэлэһэн байна.

ПАРИЖ

Парижда уулзалга болобо

ТАСС

Урда Вьетнамай Республикын Саг зуурын революционно правительствын делегациие толгойлогшо Нгуен Тхн Бинь болон тус делегациин бусад гэшүүдтэй Вьетнам тушаа Париждахи зүблөөндэ хабаададаг ДРВ-гэй делегациин тусхай советник Ле Дык Тхо, ДРВ-гэй делегациие толгойлогшо Суан Тхюи декабриин 14-нэй үдэшэ уулзаа.

КАИР

КАИРТА БОЛОҺОН ЗҮБЛӨӨНЭЙ ШИИДХЭБЭРИ

ТАСС

Араб 18 ороной арминуудай генеральна штабуудай начальнигуудай эндэ болоһон зүблөөндэ хабаадагшад шиидхэбэринүүдые, зууршал ганuудые абаба.

Зэбсэгтэ хүсэнүүдэй хэрэгсэлнүүдтэ Араб орон бүхэн национальна олзо доходойнгоо 15 процентые таһалан үгэхэ шухала гэжэ тэдэнэр мэдүүлһэн байна.

Араб оронуудтахи зэбсэг хэрэгсэлнүүдые бүтээн үйлэдбэрилгые һайжаруулха тухай баталагдан абтаһан шиидхэбэритэй дашарамдуулан, ниитэ нэгэн эмхи байгуулха тушаа зүблөөндэ хабаадагшад үгэеэ ойлголсобо. Сэрэгэй шэнэ продукци бүтээн гаргаха асуудалые энэ эмхи шиидхэхэ ёһотой.

НЬЮ-ЙОРК

„Аполлон-17“ гэжэ онгосын ниидэлгэ тушаа

ТАСС

Космонавтнууд Ю. Сернан, Х. Шмитт гэгшэдэй һуужа ябаһан Һарын кабина декабриин 15-да Һарын нюруу дээрэһээ дэгдэн ниидэбэ. Ниидэлгын программын ёһоор, 2 час 15 минутын үнгэрһэнэй һүүлээр Һарын кабина космонавт Ю. Эвансын һуужа ябаһан «Аполлон-17» гэжэ замбуулинай онгосын гол хубитай залгалдаха юм. Хоёр комонавтын гол хубиин таһалга руу ороходонь, ниидэлгын программын ёһоор. Һарын кабина гол хубиһаа таһаржа, Һарын нюруу дээрэ унаха зэргэтэй. Замбуулинай онгосын гол хуби декабриин 17-до Газар тээшээ ниидэхэ замдаа гараха.

ПАРИЖ

США ХАРЮУСАХА ЁҺОТОЙ

ТАСС

Вьетнамдахи дайе болюулха ба амгалан байдал һэргээхэ тухай хэлсээндэ гар табигдаашьегүй, баталагдаашьегүй байһанайнь түлөө американ тала харюусаха ёһотой гэжэ Урда Вьетнамай Революционно саг зуурын правительствын делегациин түлөөлэгшэ Ли Ван Сау Вьетнамай асуудалаар 170-дахи заседаниин дүүрэһэнэй һүүлээр үнгэргэгдэһэн пресс-конференци дээрэ мэдүүлбэ. Абаһан уялгануудаа США дүүргэхэ зэргэтэй гээд тэрэ тэмдэглээ. Хэлсээнэй бодото дээрээ бэелүүлэгдэхын түлөө харюусалгатай бүхы таланууд тэрээндэ гар табиха зэргэтэй.

США ээрхэг түримхэй ябуулгануудаа улам һүжэрөөжэ байна гэжэ ДРВ-гэн делегациин түлөөлэгшэ Нгуен Тхань Ле тэмдэглэбэ.

Вьетнамдахи дайе болюулха ба амгалан байдал һэргээхэ тухай хэлсээндэ Париждахи зүблөөндэ хабаадагшад бултадаа гар табиха ёһотой гээд Нгуен Тхань Ле тэмдэглэһэн байна.

ВАРШАВА

ПНР-эй сеймэй заседани

ТАСС

ПНР-эй сеймэй пленарна заседани декабриин 15-да эндэ нээгдээ. Ороной арадай ажахые хүгжөөхэ 1973 оной түсэбэй болон бюджедэй проект заседани дээрэ зүбшэн хэлсэгдэхэ юм.

ВАШИНГТОН

Никсон Киссинджертэй уулзаба

ТАСС

США-гай президент Р. Никсон декабриин 13-да Парижһаа ерэһэн Г. Киссинджертэй уулзажа, Вьетнамай асуудалаар үнгэргэгдэжэ байһан хөөрэлдөөнүүдые зүбшэлбэ гэжэ Сагаан байшангай түлөөлэгшэ мэдээсэбэ.

НЬЮ-ЙОРК

Һараһаа ниидэн гараба

ТАСС

«Аполлон-17» онгосын һарын кабинын ниидэлгын таһаг һарын нюруу дээрэһээ урид хараалагдаһан сагта үнгэрэгшэ һүни ниидэн гараа. Космонавтнууд Сернан ба Шмитт ниидэлгын программаар хараалагдаһанай ёһоор һарын 10 килограмм үлүүтэй шорой абажа гараа. Таһагай ниидэхэнь телевиденеэр газарта дамжуулагдаһан байна. 20 минутын үнгэрөөд байхада, Сернан Шмитт хоёр һарые тойрон ниидэжэ ябаһан онгосын гол блогой галай ялалзахые обёорон хараа. Тэрээн соонь космонавт Эванс һууна.

Ниидэлгын таһаг ба гол блогой ойртолсолго ба залгалдалга харуулһан телевизионно сеанс болоо.

Гурба дахин туршагдаһанай һүүлээр тэдэ залгалдаһан байна. Эванс пылесос хэрэглэн, Сернан Шмитт хоёрой скафандрай, мүн һара дээрэһээ асарагдаһан юумэнүүдэй тооһые сэбэрлээ. Сернан Шмитт хоёрой ниидэлгын таһагһаа гол блок руу оролго гурба шахуу часай турша соо үргэлжэлһэн байна.

БОНН

В. Брандт канцлераар дахин һунгагдаба

ТАСС

Баруун Германиин Бундестаг декабриин 14-дэ нюуса дуугаа үгэлгын һунгалта үнгэргэжэ, СДПГ-гэй түрүүлэгшэ Вилли Брандтые ФРГ-гэй федеральна канцлераар дахин һунгаба. 269 хүн — тэрэнэй түлөө, 223 депутат буруушаажа дуугаа үгөө.

В. Брандт канцлерай тушаалда ори ганса кандидат байгаа. Конституциин ёһоор тэрэнэй кандидатурые ФРГ-гэй президент Г. Хейнеман Бундестагта дурадхаһан юм.

Шэнэ кабинедэй бүридэлые В. Брандт Бундестагта дурадхаха байна.

КАИР

Үнэн зүб эрилтэ

ТАСС

Вьетнам арадта эсэргүүгээр хэһэн дайгаа дары болюулха, Вьетнамда амгалан байдал һэргээхэ хэлсээндэ гар табиха эрилтэ Ази, Африкын арадуудтай һаналаа нэгэдэдэг эмхи США-гай урда табиба.

ОСНАА-гай саг үргэлжын секретариат эндэ мэдүүлгэ тунхаглахадаа, Вьетнамдахи ээрхэг түримхэй дайе болюулхын тула шухала хэмжээнүүдые абахыень бүхы эмхинүүдые уряалаа.

САНТЬЯГО

С. Альенде Чилидээ бусажа ерэбэ

ТАСС

Чилиин Республикын президент Сальвадор Альенде хоёр дохоон хоногой турша соо харин оронуудаар аяншалһанаа Эхэ орондоо бусаба.

БОНН

ФРГ-гэй шэнэ правительство

ТАСС

СДПГ—СВДП-гэй хоёрдохи коалиционно правительствын состав бундестагай заседани дээрэ декабриин 15-да соносхогдоо. СДПГ-гэй түрүүлэгшэ, ФРГ-гэй федеральна канцлер В. Брандт энэ правительство байгуулаа.

СВДП-гэй түрүүлэгшэ В. Шеель шэнэ правительствада вице-канцлерай ба гадаадын хэрэгүүдэй министрэй тушаалые дааха юм.

Финансын министрэй тушаалые Г. Шмидт (СДПГ), ажахын министрэй, — Г. Фридерихс (СВДП), дотоодын хэрэгүүдэй министрэй — Г. Д. Геншер (СВДП), оборонын министрэй — Г. Лебер (СДПГ) дааха болоо.

Шэнэ правительствада тусхай тушаалгүй министрнүүдээр Э. Бар (СДПГ) В. Майхофер (СВДП) оролсоно.

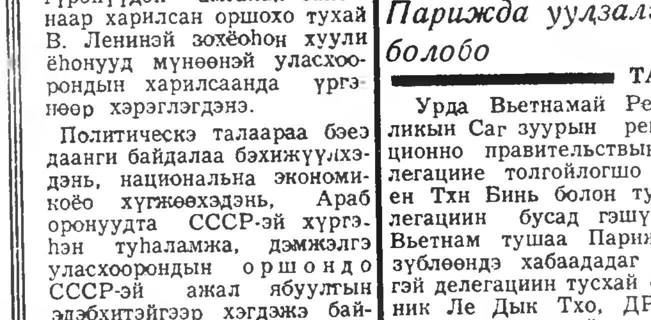

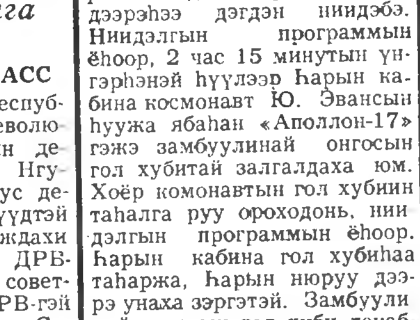

Сайгоной хулһэншэд терроры засаг гартаа бариха эгээл найдамтай зэбсэг гэжэ тоолодог. Тэдэнэр үбгэд, хүгшэдыешье, үхибүүд, эхэнэрнүүдыешье түрмэдэ, концлагерьнуудта хаадаг байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Сайгоной солдадуудта баригдаад байһан таряашанай бүлэ. Концлагерьта хаалтатай байһан үхибүүд.

ТАСС-ай фотохронико.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА
УЛААН-ҮДЭ ХАРУУЛНА:
11.00 — «Семья Ульяновых» — уран һайханай фильм. 12.20 — Концерт.
«ОРБИТА» ХАРУУЛНА:
13.05 — Һүүлэй һонин. 13.10 — «Будильник» — һурагшадта зорюулагдана. 13.40 — «Здоровье» — научно-популярна программа. 14.10 — **Үнгэтэ телевидени.** «Аяи замшадай клуб». 15.10 — **Үнгэтэ телевидени.** Фигурна һолжоролгоор уласхоорондын уулзалга. Эрэшүүлэй программа. 16.30 — Эдуардо де Филиппо. «Рождество в доме синьори Купьелло» гэһэн Гүрэнэй академическа Бага театрай зүжэг.
УЛААН-ҮДЭ ХАРУУЛНА:
17.15 — Хүгжэмтэ забһарлал.
«ОРБИТА» ХАРУУЛНА:
18.30 — «Время» — мэдээсэлэй программа. 19.00 — **Үнгэтэ телевидени.** «Известия» газетын шанда хүртэхын түлөө хоккейгээр уласхоорондын уулзалга. Польшо — СССР.
УЛААН-ҮДЭ ХАРУУЛНА:
21.15 — Хурамхаанай аймаг. «Уран һайханай бүлгэмэй кинофестиваль. 22.15 — «Яана» — телеочерк.
«ОРБИТА» ХАРУУЛНА:
22.40 — «Офицер запаса» — уран һайханай фильм 24.00 — «Время» мэдээсэлэй программа.
ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА
17.25 — «Николай Бауман» — уран һайханай фильм. 18.55 — Концерт.

ПОНЕДЕЛЬНИК. 18.
НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА
УЛААН-ҮДЭ ХАРУУЛНА:
18.00 — «Долоон хоногой һонин». 18.30 — Багашуулда зорюулагдаһан мультфильмнүүд 19.00 — Спортын һүүлэй мэдээсэл. 19.10 — «Буряадай литература аха дүү арадуудай литературын бүлэ соо». 20.00 — «Уласхоорондын шэнжэлэл. 20.20 — П. И. Чайковскиин нэрэмжэтэ хүгжэмэй училищиин симфоническа оркестрын концерт.
«ОРБИТА» ХАРУУЛНА:
21.00 — Үнгэтэ телевидени. «Известия» газетын шанда хүртэхын түлөө хоккейгээр уласхоорондын уулзалга. Швеци — ЧССР.
УЛААН-ҮДЭ ХАРУУЛНА:
22.30 — Хүгжэмтэ забһарлал.
23.30-haa 00.30 хүрэтэр забһарлал.
«ОРБИТА» ХАРУУЛНА:
00.30 — «Известия» газетын шанда хүртэхын түлөө хоккейгээр СССР-эй Финляндиин суглуулагдамал командануд наадаха.
ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА
УЛААН-ҮДЭ ХАРУУЛНА:
21.00 — «Хүнүүд. Эрдэм. Техникэ». 21.50 — «Иогани Себастьян Бах» — хүгжэмтэ дамжуулга. 22.30 — Хүгжэмтэ забһарлал. 22.40 — Н. Гоголь. «Утро делового человека», «Тяжба» — уран һайханай фильмүүд.

«СПОРТЛОТОДО» ХАБААДАГШАДАЙ АНХАРАЛДА

«Спортлотогой» 34-дэхи тиражаар шүүбэриин хэмжээнүүд тодорхойлогдобо. Зургаан номерто энэ удаа шүүбэри тудаагүй. Табан номерто **2861** түхэриг, дүрбэн номерто — 57, гурбан номерто 3 түхэригэй шүүбэри тудаба.

«Спортлотогой» Буряадай зоны управлени.

Хүдөө бэшэгшэдэй, уншагшадай анхаралда

Манай газетын редакцида үдэр бүри олон тоото бэшэгүүд орожо байдаг юм. Тиихэдэ газетын редакци хүдэлмэришэн ба хүдөө бэшэгшэдтээ, олон мянган уншагшадтаа элдэб янзын асуудалнуудаар баһал олон бэшэгүүдые эльгээжэ байдаг гэшэб. Гэхэтэй хамта олонхи бэшэгүүдэй авторнууд конверт дээрээ нютагайнгаа хэлхеэ холбооной отделениин индексые (номернуудые) табидаггүй байна.

Ушар иимэһээ өөһэдынгөө нютагай почтын индексые саашадаа бэшэгэйнгээ конверт дээрэ заабол гүй табижа байхыетнай хүдэлмэришэн ба хүдөө бэшэгшэдтээ, бүхы уншагшадтаа газетын редакци найдана. Редакциимнай почтын индекс 670000 гэжэ үшөө дахин һануулнабди.

Редактор **Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.**

● «БУРЯАД ҮНЭН» ● 1972 оной декабриин 17. ● 4-дэхи хуудаһан ● Типография управления поделам издательства, полиграфии и книжной торговли Совета Министров БурАССР Н-04560. Заказ № 1408.